

Biz bazar iqtisadiyyatını vergi yolu ilə tənzimləməliyik.

Heydər ƏLİYEV

Vergilər

№ 07 (747) ■ 18 fevral 2015

www.vergiler.az

Qiyməti: 40 qəp.

«Cənub» qaz dəhlizi iqtisadi inkişaf və sabitlik layihəsidir

Fevralın 12-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Bakıda Cənub qaz dəhlizi Məşvərət Şurası çərçivəsində nazirlərin görüşündə iştirak edib.

Tədbirdə nitq söyləyən dövlətimizin başçısı bildirib ki, bu görüşün keçirilməsi üçün çox münasib bir vaxtdır: «Çünki bu il «Cənub» qaz dəhlizi layihəsinin praktiki olaraq həyata keçirilməsinə başlanılır. Bu layihə bizi birləşdirir və onunla bağlı əlavə əlaqələndirmə, fikir mübadiləsi lazımdır. Əminəm ki, bugünkü görüş ərzində fikir mübadiləsi, müzakirələr layihənin uğurla həyata keçirilməsinə töhfə verəcəkdir».

Dövlətimizin başçısı bildirib ki, «Əsrin müqaviləsi» çərçivəsində Xəzər dənizi ilk dəfə olaraq xarici sərmayələr üçün açıq elan edilib: «Lakin Azərbaycanın açıq dənizə çıxışı olmadıqdan, neftimizi nəql etmək üçün boru kəmərləri şəbəkəsinə ehtiyacımız var idi. Birmənalı olaraq Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə arasında regional əməkdaşlığa əsaslanan əlaqələndirilmiş sayələr beynəlxalq bazarlara neft və qazın nəqli üçün başlanğıc mərhələdə müasir boru kəmərləri sistemini mümkün etdi. 1999-cu ildə Xəzər dənizi ilə Qara dənizi birləşdirən Bakı-Supsa boru kəməri çəkilmişdir. Beləliklə, Azərbaycan nefti Gürcüstanın Qara dənizdəki Supsa limanına nəql edilməyə başladı. Bu, saxələndirilmənin vacib elementi idi. İlk dəfə olaraq Qara dənizlə Xəzər dənizi xam nefti nəql edən boru kəməri ilə birləşdi. 2006-cı ildə Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft boru kəməri istismara verildi. Xəzər və Aralıq dənizləri ilk dəfə olaraq boru kəməri ilə birləşdi. 2007-ci ildə Bakı, Tbilisi və Türkiyənin Ərzurum şəhərini birləşdirən Cənubi Qafqaz qaz kəməri çəkildi. Hazırda yeni enerji marşrutlarının

yaradılması ilə bağlı təşəbbüslərin reallaşdırılmasını xatırladan dövlətimizin başçısı XXI əsrin layihəsi hesab olunan «Cənub» qaz dəhlizinin çəkilməsindən sonra Azərbaycanın beynəlxalq bazarlara qaz nəqlini artıracağını diqqətə çatdırıb: «Cənub» qaz dəhlizi üçün resurs bazası bənin əməliyyatçı olduğu «Şahdəniz» yatağıdır. «Şahdəniz»dən başqa, digər nəhəng qaz yataqlarını da götürsək, - yeri gəlmişkən, hesablamalarımıza görə, Azərbaycanın təsdiqlənmiş qaz ehtiyatları 2,5 trilyon kubmetrdən çoxdur, - «Abşeron», «Ümid» və digər yataqlar «Cənub» qaz dəhlizi layihəsinə birmənalı olaraq töhfə verəcək. Çox güman ki, bu gün proqnozlaşdırığımız rəqəmləri üstələyən daha çox hasilatımız və ixracımız olacaq».

Azərbaycan Prezidenti qeyd edib ki, «Cənub» qaz dəhlizi enerji təhlükəsizliyi layihəsidir və ölkəmiz üçün

enerji təhlükəsizliyidir: «Çünki Azərbaycan beynəlxalq bazarlara böyük həcmdə təbii qaz ixrac etmək imkanı qazanacaq. Bu, həm də istehlakçı və tranzit ölkələr üçün enerji təhlükəsizliyi. Çünki bu gün enerji təhlükəsizliyinə istənilən ölkənin milli təhlükəsizliyindən ayrı baxıla bilməz. Enerji resursları nəinki çiçəklənmə, proqnozlaşdırma və sabitlik mənbəyi ola bilər, həmçinin bəzən rəqabət və düşmənçilik mənbəyinə də çevrilir. Fikrimizə, bizim fəlsəfəmizə ondan ibarətdir ki, enerji resursları sabitliyə, proqnozlaşdırma, əməkdaşlığa və qarşılıqlı dəstəyə töhfə verməlidir. Əminəm ki, Azərbaycanın tranzit və istehlakçı ölkələr üçün uduşlu vəziyyət, layihənin 3 komponenti arasındakı maraqlar balanslı layihəmizin uğurla həyata keçirilməsinin başlıca səbəbi olacaq».

Tədbirdə çıxış edən Azərbaycanın energetika naziri Natiq Əliyev,

Avropa Komissiyasının enerji birliyi üzrə sədr müavini Maroş Şefçoviç, Türkiyənin energetika və təbii sərvətlər naziri Taner Yıldız, Gürcüstanın Baş nazirinin müavini, energetika naziri Kaxa Kaladze, Yunanıstanın enerji naziri Panagiotis Lafazanis, Albaniyanın energetika və sənaye naziri Damian Qjiknuri, Bolqarıstanın energetika naziri Temenujka Petkova, İtaliyanın İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin baş direktoru Gilberto Dialuse, ABŞ Dövlət Departamentinin enerji ehtiyatları bürosunun xüsusi nümayəndəsi Amos Hoçsteyn, Böyük Britaniyanın Azərbaycanın səfiri İrfan Sidiq, bp şirkətinin Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə üzrə regional prezidenti Qordon Birell «Cənub» qaz dəhlizi layihəsinin əhəmiyyətinə toxunaraq onun iqtisadi və sosial səmərəsindən danışdı.

rasmi xronika

Dövlət başçısı ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrələrini qəbul edib

Prezident İlham Əliyev fevralın 16-da ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri Pyer Andryönu (Fransa), İqor Popovu (Rusiya), Ceyms Uorliki (ABŞ) və ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədrinin xüsusi nümayəndəsi Anji Kaspşiki qəbul edib.

Görüşdə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizama salınması ilə bağlı danışıqların hazırkı vəziyyəti və perspektivlərinə dair məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb.

Azərbaycan - İran əlaqələri genişlənir

Prezident İlham Əliyev fevralın 16-da İran İslam Respublikasının xarici işlər naziri Məhəmməd Cavad Zərifin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib.

Ölkələrimiz arasında əlaqələrin bütün sahələri əhatə etdiyini bildiren Azərbaycan Prezidenti münasibətlərimizin möhkəmləndirilməsində müxtəlif səviyyəli qarşılıqlı səfərlərin əhəmiyyətini vurğulayıb.

Məhəmməd Cavad Zərif Azərbaycan və İran arasında ikitərəfli əlaqələrin dərin tarixə malik olduğunu vurğulayıb. Görüşdə ölkələrimiz arasında regional təhlükəsizlik, terrorizmə qarşı mübarizə, beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlıq, enerji, nəqliyyat, müasir texnologiyalar, kənd təsərrüfatı və digər sahələrdə əlaqələrin inkişaf perspektivləri ilə bağlı məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb.

İkitərəfli münasibətlər dinamik inkişaf edir

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev fevralın 12-də ABŞ Dövlət Departamentinin beynəlxalq enerji məsələləri üzrə xüsusi elçisi və əlaqələndiricisi Amos Hoxsteynə başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib. Görüşdə Azərbaycan Respublikası ilə ABŞ arasında ikitərəfli münasibətlərin inkişafından məmnunluq ifadə olunub, enerji, nəqliyyat və digər layihələrin həyata keçirilməsi üçün yaxşı potensialın olduğu vurğulanıb və bu istiqamətdə əməkdaşlıq əlaqələrinin genişləndirilməsi ilə bağlı məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb.

«Azərbaycanın vergi sistemi: reallıqlar və perspektivlər»

Xəbər verdikimiz kimi, 9-10 fevral tarixlərində Bakıda Azərbaycan Respublikasının Vergilər Nazirliyinin yaradılmasının 15-ci ildönümünə həsr olunmuş «Azərbaycanın vergi sistemi: reallıqlar və perspektivlər» mövzusunda IV Vergi Forumu keçirilmişdir. Forumun Plenar iclasında Prezident Administrasiyasının, Milli Məclisin, Nazirlər Kabinetinin, digər dövlət orqanlarının, Milli Elmlər Akademiyasının müvafiq strukturlarının, BMT-nin, Avropa Birliyinin, Dünya Bankının, Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının, Rusiya, Türkiyə, Litva və Qazaxıstanın vergi xidməti orqanlarının, yerli bankların, qeyri-hökumət təşkilatlarının, sahibkarların ictimai birliklərinin, kütləvi informasiya vasitələrinin nümayəndələri və iş adamları iştirak etmişdir. Plenar iclas Vergilər Nazirliyinin 15 illik fəaliyyətinə həsr olunmuş filmin nümayişi ilə başlamışdır.

Vergilər naziri, 1-ci dərəcəli dövlət vergi xidməti müşaviri Fəzail Məmmədov Forum iştirakçılarını salamlayaraq bildirmişdir ki, önəmli olaraq, hər il vergi xidməti işçilərinin peşə bayramı günü ərəfəsində keçirilən Vergi Forumu bu dəfə həm də Vergilər Nazirliyinin yaradılmasının 15-ci ildönümünə təsadüf edir.

15 il əvvəl Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Fərmanı ilə yaradılmış Vergilər Nazirliyi müstəqil qurum kimi böyük bir inkişaf yolu keçmişdir. Sonrakı illərdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycanın vergi xidmətinin modernləşdirilməsi istiqamətində növbəti islahatlar aparılmış, vergi inzibatiyyəti modernləşdirilmiş, vergi sisteminin texnoloji bazası gücləndirilərək biznes və dövlət strukturları arasında yeni tərəfdaş-

lıq münasibətlərinin formalaşdırılmasına başlanılmışdır. Həyata keçirilmiş genişmiqyaslı islahatlar, reallaşdırılmış kompleks layihələr, konkret hədəflərə yönəlmiş proqramların uğurla yerinə yetirilməsi nəticəsində ölkəmizdə müasir beynəlxalq standartlara cavab verən vergi xidməti yaradılmışdır.

Vergi xidməti orqanlarının 15 illik fəaliyyətinə nəzər salan vergilər naziri əldə edilən uğurlardan danışaraq bildirmişdir ki, Azərbaycanda çevik və səmərəli

vergi siyasətinin həyata keçirilməsi üçün vahid vergi qanunvericiliyi bazası yaradılmışdır. Bu qanunvericilik təkə fiskal deyil, həm də iqtisadiyyatın inkişaf etdirilməsi, ayrı-ayrı fəaliyyət sahələrinin stimullaşdırılması, investisiyaların və yeni texnologiyaların cəlb olunması, habelə sosial sahələrin dəstəklənməsi kimi məqsədlərə xidmət edir. Nazir qeyd etmişdir ki, vergi sistemində geniş diapazonlu texniki imkanlara malik texnoloji baza mövcuddur. Azərbaycanın vergi sistemi dünya-

nın ən qabaqcıl ölkələrində tətbiq olunan oksər vergi xidmətlərini vergi ödəyicilərinə təqdim edir. Hazırda Vergilər Nazirliyi vergi ödəyicilərinə 59 növ elektron xidmət göstərir. Bu, respublikamızda dövlət orqanları tərəfindən vətəndaşlara göstərilən ən geniş elektron xidmətlər toplusudur. Vergi bəyannamələrinin təqdim edilməsi, vergi öhdəliklərinin icrası, vergi orqanları ilə təmas imkanı verən bütün proseslər elektronlaşdırılmışdır.

Davam 2-ci səhifədə

2 | Çevik vergi siyasəti qeyri-neft sektorunun inkişafını stimullaşdırır

3 | Vergi siyasəti müqayisəli üstünlük sahələrinin inkişafına xidmət etməlidir

4 | Vergi daxilolmalarının ÜDM-dəki xüsusi çəkisi artır

6 | Vergi öhdəliklərinə əməl etmək əməl etməməkdən daha sərfəlidir

«Azərbaycanın vergi sistemi: reallıqlar və perspektivlər»

Əvvəli 1-ci səhifədə

Vergi ödəyicilərinin təxminən 90%-i vergi bəyannamələrini elektron şəkildə təqdim edir. Son bir neçə ildə ƏDV inzibatçılığının təkmilləşdirilməsi, vergi orqanları və digər vergi ödəyiciləri ilə elektron yazışma sisteminin - onlayn karguzarlığın tomin edilməsi, vergilərin elektron qaydada ödənilməsi və s. kimi bir çox innovativ-texnoloji yeniliklər tətbiq edilmişdir.

Azərbaycanın vergitutma sahəsində mövqeyinin bey-

nəlxalq reytinglərdə ildən-ildə irəlilədiyini vurğulayan nazir bildirmişdir ki, Dünya Bankının qiymətləndirmələrinə görə, ölkəmiz vergi ödəyicilərinin elektron qeydiyyatı sisteminin uğurlu tətbiqi nəticəsində dünyanın 12 aparıcı dövləti sırasındadır. Son bir neçə ildə yeni nəsil texnologiyalara söykənən «Elektron audit» və «Asan İmza» kimi mühüm layihələr həyata keçirilmişdir. Ölkəmizin «Asan İmza» təcrübəsi ötən il Avropa Parlamentində də uğurla təqdim

edilmişdir.

Fazil Məmmədov vurğulamışdır ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkə iqtisadiyyatının dinamik və davamlı inkişafı, bu inkişafa adekvat olan vergi inzibatçılığının formalaşdırılması nəticəsində dövlət büdcəsinə vergilərin və digər daxilolmaların həcmi son 15 il ərzində 14 dəfəyədək, qeyri-neft-qaz sektorundan daxilolmalar 14,4 dəfə, regionlardan daxilolmalar isə 14,8 dəfə artmışdır.

Milli Məclisin İqtisadi siyasət komitəsinin sədri, akademik Ziyad Səmədzadə Forumda çıxış edərək bildirmişdir ki, ölkə iqtisadiyyatının strukturunu təkmilləşməsində, dövlət büdcəsinin formalaşmasında, strateji valyuta ehtiyatlarının artmasında Vergilər Nazirliyinin mühüm rolu vardır. Vergilər Nazirliyi qarşıya qoyulmuş vəzifələri sistemli şəkildə, ardıcılıqla və yüksək peşəkarlıqla yerinə yetirir. Uğurlu iqtisadi siyasətin mühüm tərkib hissəsi olan vergi siyasətinin reallaşması nəticəsində Azərbaycanın güclü vergi inzibatçılığı yaradılmışdır: «Vergi Məcəlləsinin qəbul olunması ölkə iqtisadiyyatının inkişafında yeni bir mərhələnin başlanğıcını qoymuşdur. Vergi sistemində aparılan islahatlar və əl-

Vergilər Nazirliyi qarşıya qoyulmuş vəzifələri sistemli şəkildə, ardıcılıqla və yüksək peşəkarlıqla yerinə yetirmişdir

rişli vergi mühitinin yaradılması ölkəmizdə sahibkarlığın azad və geniş fəaliyyətinə imkanlar açmışdır. Vergi inzibatçılığının təkmilləşdirilməsi, ən son texnologiyaların tətbiqi, elektron xidmətlərin əhatə dairəsinin genişləndirilməsi vergi intizamının güclənməsinə, könüllü vergi ömələməsinin səviyyəsinin artmasına şərait yaratmışdır».

Z.Səmədzadə diqqəti ölkəmizdə həyata keçirilən vergi siyasətinin rəsi-cəsinin formalaşmasında, strateji valyuta ehtiyatlarının artmasında Vergilər Nazirliyinin mühüm rolu vardır. Vergilər Nazirliyi qarşıya qoyulmuş vəzifələri sistemli şəkildə, ardıcılıqla və yüksək peşəkarlıqla yerinə yetirir. Uğurlu iqtisadi siyasətin mühüm tərkib hissəsi olan vergi siyasətinin reallaşması nəticəsində Azərbaycanın güclü vergi inzibatçılığı yaradılmışdır: «Vergi Məcəlləsinin qəbul olunması ölkə iqtisadiyyatının inkişafında yeni bir mərhələnin başlanğıcını qoymuşdur. Vergi sistemində aparılan islahatlar və əl-

Qeyri-məşğulluqla mübarizə sahəsində Vergilər Nazirliyinin digər qurumlarla birgə apardığı tədbirlərin də mühüm səmərə verdiyi, əmək müqavilələrinin imzalanmasına nəzarətin gücləndirildiyi, əmək münasibətlərinin təkmilləşdirildiyi və görülən işlər nəticəsində iş yerlərinin sayının artdığı vurğulanmışdır. Bildirilmişdir ki, hazırda Azərbaycanda vergi bazasının genişləndirilməsinə imkan var: «Azərbaycanın qarşısında yeni hədəflər durur. Müəyyən olunmuş strategiyaya uyğun olaraq, 2020-ci və sonrakı illərdə iqtisadiyyatın inkişafının qeyri-neft sektorunun hesabına təmin edilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Hazırda Vergilər Nazirliyinin xətti ilə təmin olunan büdcə ödənişlərində qeyri-neft vergi daxilolmalarının payı 67,7% təşkil edir və qarşıdakı illərdə bu rəqəmin daha da artması gözlənilir. Bu məqsədlə vergi sistemində islahatların davam etdirilərək innovasiya yönümlü iqtisadiyyatın tələblərinə uyğunlaşdırılması planlaşdırılır».

Azərbaycan son illər vergitutma sahəsində xeyli irəliləyişlər əldə etmişdir

yiğimlərin artırılmasını vacibliyənə diqqət çəkmiş, xüsusilə də yeni iri və orta müəssisələrin yaradılması, onların vergi yığımlarında

masi yönündə öz dəstəyini artıraraq.

Diqqətə çatdırılmışdır ki, Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyasının dünya ölkələrinin vergitutma sahəsi üzrə apardığı təhlillərə görə, Azərbaycan son illərdə xeyli irəliləyişlər əldə etmişdir: «Öldə olunan müsbət nəticələr Azərbaycan vergi inzibatçılığı, vergi dərəcələrinin optimallaşdırılması, vergi ödəyicilərinə göstərilən xidmətlərin təkmilləşdirilməsi sahəsində işin yüksək səviyyədə qurulduğunu göstərir. Azərbaycanın vergi xidməti orqanlarının xüsusilə də elektron bəyannamə, «e-ƏDV» sistemlərinin, ümumilikdə informasiya texnologiyalarının tətbiqi sahəsində layihələri təqdir olunmalıdır. Bu islahatlar bir tərəfdən iqtisadi artıma xidmət edir, digər tərəfdən də vergi inzibatçılığında səmərəliliyi, məqsədyönlülü-yü artırır. Səhəddə maliyyə sektorunun genişlənməsi, vergilərin yığımının artımı və şəffaflıq, vergi öhdəliyi və qiymətləndirməsinin səmərəliliyi, idarəetmənin keyfiyyəti və digər göstəricilər üzrə Azərbaycan yaxşı nəticələr əldə edən ölkə kimi qiymətləndirilmişdir».

payının artırılması, vergi güzəştləri olan bözi sahələrin vergiyə cəlb edilməsinin mümkünlüyünü qeyd etmişdir: «Düşünürük ki, müxtəlif proqramlar, fiskal konsolidasiya, yeni gəlir mənbələrinin axtarışı məsələsi əhəmiyyət daşıyır. Bu, ölkənin neft gəlirlərinin üzvləşdiyi itkiləri əvəzləyər bilər. Qeyri-neft sektorunda bank hesabları olmayan bözi müəssisələrin hesablarının yaradılması və onların vergiyə cəlb olunması üçün ciddi addımlar atılmalı, nağdsız ödənişlərin həcmi artırılmalı, qeyri-formal məşğulluqla mübarizə gücləndirilməlidir. Bu siyasət son nəticədə qeyri-neft sahəsi üzrə imkanların səfərbər olunmasına gətirib çıxaracaq. İnənirük ki, Azərbaycan hökuməti yeni inkişaf modelini həyata keçirməklə baş verən dəyişikliklərə müqavimət göstərər biləcəkdir və iqtisadiyyatın inkişafını təmin edəcəkdir».

Qeyd olunmuşdur ki, Dünya Bankı Azərbaycanda qeyri-neft sahələrinin inkişafı, xüsusilə də sənaye texnoparkları, biznes-inkubatorlar, klasterlərin və yeni iqtisadi layihələrin reallaş-

nu bildiren cənab Ertürk son illər bu istiqamətdə davamlı işlərin daha da genişləndiyini vurğulamışdır: «Türkiyə Gəlirlər İdarəsi Azərbaycanın vergi orqanları ilə ikitərəfli və beynəlxalq qurumlar çərçivəsində sıx əməkdaşlıq edir. Xarici ölkələrin vergi idarələrinin təcrübəsinə əsaslanan müasir vergi sistemimiz Azərbaycan üçün də maraqlıdır. Qarşılıqlı əməkdaşlıq sayəsində Vergilər Nazirliyi ilə məlumat və təcrübə mübadiləsi aparılmışdır. Azərbaycan Türkiyənin vergi sahəsində keçirdiyi yüksək inkişaf yolunu büdcə gəlirlərində artım qeydə alınıb və bu uğurların təməlinə dövlətin iqtisadi qurumlarının sıx və koordinasiya olunmuş birgə fəaliyyəti, eyni zamanda vergi orqanı əməkdaşlarının çevik və müasir tələblərə uyğun fəaliyyəti öz müsbət nəticələrini göstərir».

Türkiyə və Azərbaycanın vergi orqanlarının apardıqları təcrübə mübadiləsi səmərəli nəticələr verir

Türkiyədə güclü maliyyə və vergi sistemi yaradılıb. İslahatlar davam etdirilir və dünyada yeniləşən vergi sisteminin tələblərinə uyğun olaraq müasir metodlar tətbiq olunur».

Azərbaycanın vergi sistemindəki inkişafdan danışıq üçün Vergilər Nazirliyinin müvədd iqtisadi inkişafdakı rolunu, ölkənin maliyyə sabitliyinin möhkəmlənməsində və büdcə imkanlarının artmasında səmərəli vergi siyasətinin yüksək qiymətləndirilmişdir: «Azərbaycanda güclü maliyyə sabitliyi təmin olunub, büdcə gəlirlərində artım qeydə alınıb və bu uğurların təməlinə dövlətin iqtisadi qurumlarının sıx və koordinasiya olunmuş birgə fəaliyyəti, eyni zamanda vergi orqanı əməkdaşlarının çevik və müasir tələblərə uyğun fəaliyyəti öz müsbət nəticələrini göstərir».

Türkiyə ilə Azərbaycan arasında vergi sahəsində səmərəli əməkdaşlıq olduğu-

nu bildiren cənab Ertürk son illər bu istiqamətdə davamlı işlərin daha da genişləndiyini vurğulamışdır: «Türkiyə Gəlirlər İdarəsi Azərbaycanın vergi orqanları ilə ikitərəfli və beynəlxalq qurumlar çərçivəsində sıx əməkdaşlıq edir. Xarici ölkələrin vergi idarələrinin təcrübəsinə əsaslanan müasir vergi sistemimiz Azərbaycan üçün də maraqlıdır. Qarşılıqlı əməkdaşlıq sayəsində Vergilər Nazirliyi ilə məlumat və təcrübə mübadiləsi aparılmışdır. Azərbaycan Türkiyənin vergi sahəsində keçirdiyi yüksək inkişaf yolunu büdcə gəlirlərində artım qeydə alınıb və bu uğurların təməlinə dövlətin iqtisadi qurumlarının sıx və koordinasiya olunmuş birgə fəaliyyəti, eyni zamanda vergi orqanı əməkdaşlarının çevik və müasir tələblərə uyğun fəaliyyəti öz müsbət nəticələrini göstərir».

Türkiyə Maliyyə Nazirliyinin Gəlirlər İdarəsinin rəhbəri Adnan Ertürk Azərbaycan vergi forumlarının əhəmiyyətini qeyd edərək bu cür tədbirlərin vergi administrasiyaları arasında səmərəli əməkdaşlıq üçün mühüm rol oynadığını diqqətə çatdırmışdır. Müxtəlif ölkələrin vergi və maliyyə orqanı əməkdaşlarının bir araya gələrək beynəlxalq səviyyədə müzakirələr aparmasının əhəmiyyətini vurğulayan natiq tədbir çərçivəsində aparılan müzakirələrin birgə əməkdaşlıq və təcrübə mübadiləsinin genişlənməsi baxımından əhəmiyyətinə toxunmuşdur.

A.Ertürk son illər Türkiyənin vergi sistemində çox böyük dəyişikliklərin edildiyi vurğulamışdır: «Bu dəyişikliklər ölkədə sağlam və etibarlı vergi sisteminin yaradılması üçün edilmişdir. Bu gün

BMT-nin Azərbaycandakı rezident-əlaqələndiricisi Antonius Bruk bildirmişdir ki, iqtisadiyyatın inkişafını təşviq etmək üçün maliyyə sabitliyi və düzgün proqnozlaşdırılan makroiqtisadi siyasət mühüm rol oynayır: «Səmərəli və məqsədyönlü vergi siyasəti iqtisadi inkişafa təkan verir, maliyyə sabitliyini təmin edir, biznesin rölunun artmasına səbəb olur, şəffaflığın təmin olunmasında mühüm əhəmiyyət daşıyır. Vergi sistemində baş verən dəyişikliklər, inzibatçılığın təkmilləşdirilməsi bilavasitə iqtisadi islahatlara öz təsirini göstərir. Yiğilan vergilərin aidiyyəti üzrə istiqamətləndirilməsi də mühüm əhəmiyyət daşıyır. Azərbaycanın vergi sistemi bu prioritetlərin təmin olunmasında əsas vasitə kimi çıxış etmiş, ölkədə iqtisadi artımın, büdcə-maliyyə vəsaitlərinin həcmi yüksəlməsində müsbət rol oynamışdır».

Mükəmməl vergi siyasətinin hər bir ölkənin dünya iqtisadiyyatında rölunun artmasında, orta gəlirli dövlətlər qrupunda öz layiqli yerini tutmasında mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyini vur-

Vergilərin necə yığılması onların nə qədər toplanması qədər əhəmiyyətlidir

ğulayan A.Bruk hazırda global iqtisadiyyatda baş verən dəyişikliklərin vergi sistemində də təsir etdiyini, daxili resursların səfərbər olunaraq ölkənin maliyyə-fiskal siyasətinin müəyyən olunmasında xüsusi rol oynadığını qeyd etmişdir. Bildirilmişdir ki, vergiyə cəlb olunma sahələrinin artımı, qeyri-formal məşğulluğun qarşısının alınması beynəlxalq səviyyədə böyük önəm daşıyır. Biznes sektorunun fəaliyyətinin artmasına dəstək, maliyyələşmə və kreditləşmə mənbələrinin səmərəli idarə olunması dünya üçün əsas prioritetlərdəndir.

BMT təmsilçisi Azərbaycanın vergi sisteminin son illər keçirdiyi yüksək inkişaf yoluna nəzərə salaraq qeyd etmişdir ki, səmərəli və çevik vergi siyasəti kiçik və orta sahibkarlığın və qeyri-neft sektorunun inkişafına təkan vermişdir: «Vergilərin necə yığılması onların toplanması qədər əhəmiyyətlidir. Həmçinin yiğilan vergilərin aidiyyəti üzrə istiqamətləndirilməsi də mühüm əhəmiyyət daşıyır».

Son illər ölkədə özəl sektorun iqtisadiyyatda xüsusi çəkisinin yüksəlməsi, sahibkarlıq subyektlərinin sayının əhəmiyyətli dərəcədə artması və fiskal siyasətin müəyyən olunmasında vergi sisteminin mühüm rolu var. Azərbaycan özünün gələcək inkişaf yolunu müəyyən edib və «Gələcəyə baxış - 2020» konsepsiyasında iqtisadiyyatın

şaxələndirilməsi, biznesin yüksək inkişafı, qeyri-neft gəlirlərinin xüsusi çəkisinin artırılması əsas hədəflər kimi götürülmüşdür. Bu isə vergi sisteminin üzərinə mühüm vəzifələr qoyur».

A.Bruk qeyd etmişdir ki, Azərbaycanın vergi sistemi daim yeniləşən xətt üzrə inkişaf edir. Elektron xidmətlərə böyük diqqət ayrılması, iş yerlərinin artırılması məqsədilə qeyri-leqal məşğulluğun qarşısının alınması və özəl sahibkarlığa əlverişli şəraitin yaradılması vergi sektorunun tamamilə yeni yanaşmalara əsaslandığını göstərir: «BMT ilə Azərbaycanın Vergilər Nazirliyi arasında qarşılıqlı etimada əsaslanan əməkdaşlıq mühiti yaradılıb, vergi sistemində tətbiq olunan yeniliklər ən qabaqcadə vergi administrasiyalarının tələblərinə cavab verir. Vergilər Nazirliyinin elektron xidmətlər və digər islahatlarda lider olmasından məmnunluq. Nazirliyin hazırda davam etdiriyi layihələr, atdığı müntəzəq addımlar biznes mühitinin daha da yaxşılaşması, iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi, investisiya qoyuluşlarının yüksəlməsi, maliyyə resurslarının həcmi artması, şəffaflığın güclənməsi baxımından mühüm rol oynayacaqdır. İnənirük ki, Vergi Forumu Azərbaycanda vergi inzibatçılığının səmərəliliyinin daha da artırılmasına dair müxtəlif yanaşmaların müzakirə olunması üçün ən yaxşı platformadır».

İqtisadiyyat və sənaye nazirinin müavini Sevinc Həsənova diqqəti Azərbaycanda vergi sisteminin inkişaf yoluna, mövcud global çağırışlarda ölkə iqtisadiyyatına vergi siyasətinin verdiyi töhfələrə yönəlmişdir: «Hazırda Vergilər Nazirliyi iqtisadi tənzimləmədə və fiskal siyasətin həyata keçirilməsində aparıcı orqana çevrilmişdir və ölkədə bazar münasibətlərinə adekvat çevik vergi siyasətinə həyata keçirməyə qadir, beynəlxalq standartlara cavab verən idarəetmə sistemi formalaşdırılmışdır. Ölkəmizdə biznes mühitinin yaxşılaşdırılması istiqamətində aparılan islahatların tərkib hissəsi olaraq sahibkarlıq subyektlərinin vergi orqanları tərəfindən qeydiyyata alınması «bir pəncərə» prinsipi ilə təşkil edilmişdir. Bununla da sahibkarların dövlət qurumlarından asılılığı azaldılmışdır».

Bütün bunların Azərbaycanın

Çevik vergi siyasəti qeyri-neft sektorunun inkişafını stimullaşdırır

dünyadakı nüfuzuna müsbət təsir göstərdiyini, xüsusilə beynəlxalq təşkilatların reytinglərində ölkənin mövqeyinin yüksəldiyini vurğulayan S.Həsənova son 15 ildə vergi qanunvericiliyinin əhəmiyyətli dərəcədə təkmilləşdirildiyini, vergi ödəyicilərinin hüquqlarının genişləndirildiyini, onlara göstərilən xidmətlərin keyfiyyətinin yüksəldiyini, vergi inzibatçılığının təkmilləşdirildiyini və modernləşmiş vergi sistemi sayəsində kadr potensialının möhkəmləndiyini diqqətə çatdırmışdır: «Aparılan işlərin nəticələrini rəqəmlərlə daha aydın ifadə edir. 2014-cü ilin yekunlarını Vergilər Nazirliyinin yaradıldığı 2000-ci ilin nəticələri ilə müqayisə etdikdə vergi orqanlarının xətti ilə büdcəyə daxilolmaların 13,9 dəfə artdığını müşahidə etmək olar. Bu artım qeyri-dövlət sektoru üzrə 24,6 dəfə, qeyri-neft sektoru üzrə 14,4 dəfə və regionlar üzrə 14,8 dəfə olmuşdur».

Qeyd edilmişdir ki, bir çox ölkələrdə siyasi, iqtisadi, sosial problemlərlə mübarizə üçün böhran proseslərinə baxmayaraq, Azərbaycan sürətlə inkişaf etmiş, makroiqtisadi sabitlik qorunmuş, iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyəti artmış, nəzərdə tutulmuş bütün sosial proqramlar yerinə yetirilmişdir: «Tə-

sadüfi deyil ki, əgər 2004-cü ildə Azərbaycan iqtisadiyyatı Cənubi Qafqaz iqtisadiyyatının 50%-ni təşkil edirdisə, bu gün həmin göstərici 75%-ə yüksəlmişdir. Ötən il ölkə iqtisadiyyatı 2,8%, qeyri-neft sektoru 7% artmışdır. Investisiya qoyuluşları 27 mlrd. dollar keçmiş, valyuta ehtiyatları artmaqda davam edərək ÜDM-in 70%-nə çatmışdır. Məhz bunun nəticəsidir ki, ötən il Dünya İqtisadi Forumunun hesabatında Azərbaycan 144 ölkə arasında 38-ci olmuşdur. Respublikamız bu göstərici üzrə 6 ildir ki, MDB ölkələri arasında liderlik mövqeyini qoruyub saxlayır».

Sevinc Həsənova qarşıdakı illərdə ölkəmizdə iqtisadi siyasətin əsas istiqamətlərindən biri kimi yitiriləcək çevik vergi siyasətinin iqtisadi inkişafa təsir imkanlarından da danışıq: «Ortamüddətli perspektivdə vergi siyasətinin iqtisadiyyatın, xüsusilə qeyri-neft sektorunun səmərəliliyinin və dayanıqlılığının təmin edilməsinə və şəffaflığın daha da artırılmasına yönəldilməsi əsas məqsədlərdəndir. Dövlətin başlıca hədəflərindən biri yaxın illərdə büdcə gəlirlərinin formalaşmasının əsasən qeyri-neft sektorunun hesabına təmin edilməsidir və bu məsələdə vergilərin rolu olduqca böyükdür».

«Vergi sisteminin modernləşdirilməsi və səmərəliliyi»

Nazirlər Kabinetinin İqtisadiyyat şöbəsinin sektor müdiri Elşad Mahmudov bildirmişdir ki, ölkədə son illərdə həyata keçirilən iqtisadi islahatlarda Vergilər Nazirliyi öncül sırada olmuş, qısa zamanda böyük nailiyyətlər əldə edilmiş və bu gün də iqtisadi proseslərin aktiv iştirakçısı kimi öz fəaliyyətini davam

Aktiv vergi siyasəti və davamlı inkişaf

etdirir: «Ölkə iqtisadiyyatında baş verən sürətli artım, ümumi daxili məhsulun xüsusi çəkisində özəl sektorun payının artması, iqtisadiyyatın genişləndirilərək şaxələndirilməsi vergi xidmətinin modernləşdirilməsini zəruri etmiş və bu, son 10-15 ildə sahənin dinamiki və ardıcıl inkişafını şərtləndirən əsas amillərdən olmuşdur».

İslahatların nəticəsi olaraq, son illərdə ardıcıl olaraq vergi dərəcələrinin aşağı salınması və optimallaşdırılması hesabına vergi yükünün azaldılması ölkə rəhbərliyi tərəfindən prioritet istiqamət kimi elan olunan sahibkarlığın inkişafına əlverişli şərait

yaratmışdır.

Son 15 ildə Vergilər Nazirliyinin dövlət büdcəsinin gəlirlər hissəsindəki payı 510,4 milyon manatdan 7 milyard 113,6 milyon manatadək artmışdır və bu artımın 60% faizi qeri-neft-qaz sektorunun payına düşür: «Ölkədə iqtisadi artım tempinin yüksək olması, yeni-yeni iqtisadi güclərin işə salınması iqtisadiyyatın davamlı inkişafını şərtləndirir və iqtisadiyyat sahəsində fəaliyyət göstərən dövlət orqanları qarşısında yeni vəzifələr qoyur. Vergilər Nazirliyi bu çağırışlara da im öz töhfəsini vermiş və verməkdədir».

Bələdiyyələrin maarifləndirilməsində Vergilər Nazirliyinin rolu böyükdür

sonra bələdiyyələrdə təşəbbüskarlıq arta, yerli əhəmiyyətli sosial-iqtisadi layihələr həyata keçirilə bilər. İndiyə kimi dövlətin bələdiyyələrə yardımını dotasiyalarla həyata keçirirdi».

Yerli özünüidarənin inkişafı istiqamətində hökumətin bir sıra mühüm tədbirlər həyata keçirdiyini deyən F.Məmmədov bildirmişdir ki, bu sahədə müəyyən strukturların üzərinə konkret vəzifələr düşür: «Ötən il Vergilər Nazirliyi tərəfindən 8 bələdiyyədə vergi ödəyicilərinin elektron uçot sisteminin yaradılması, vergilərin elektron ödəmə sisteminin tətbiqi üzrə müəyyən pilot layihələr həyata keçirilmişdir. Biz diqqəti daha çox bələdiyyələrin maarifləndirilməsinə yönəldirik. Ötən il bələdiyyələr üçün metodik vəsaitlər hazırlanmış, müəyyən maarifləndirici tədbirlər həyata keçirilmişdir. Vergilər Nazirliyi tərəfindən hazırlanan metodiki vəsaitlərin bələdiyyələrin fəaliyyətində böyük rolu var. Arzu edərək ki, Vergi Məcəlləsinə edilən sonuncu dəyişikliklər də nəzərə alınmaqla yeni və daha təkmilləşdirilmiş metodiki vəsaitlər hazırlanaraq bələdiyyələrə paylanılsın».

Qeyd edilmişdir ki, 2014-cü ildə «Büdcə sistemi haqqında» Qanuna edilmiş əlavəyə əsasən, ilk dəfə bələdiyyələrə subvensiyalar almaq üçün dövlətə müraciət etmək üçün imkan yaradılmış, bu istiqamətdə bəzi mexanizmlər müəyyən edilmişdir. Burada həm bələdiyyələrin hüquqları, həm də dövlətin vəzifələri konkret olaraq göstərilmişdir: «Hesab edirəm ki, bu mexanizmlər işə düşdükdən

zərlik tərəfindən bu istiqamətdə görülən işlər barədə arayış versin».

Bələdiyyə Vergi İnformasiya Sistemi AVİS-in kiçik bir modelidir. Bu sistem vergi ödəyiciləri ilə bələdiyyələrin vergi orqanları arasında bütün təmasların elektron formada həyata keçirilməsinə imkan verir. Əvvəllər bələdiyyə əməkdaşları qapı-qapı düşməklə vergiləri toplayırdılar, artıq bu sistem avtomatik olaraq bələdiyyə vergilərinin hesablanması imkan verir və tədiyyə bildirişlərini ödəyicilərin elektron qutusuna göndərir. Burada şəxsi vəzifələrə baxış imkanları da var. Hazırda 8 bələdiyyə ödəyiciləri bu imkanlardan istifadə edə bilərlər. Gələcəkdə nəzərdə tutulur ki, böyük otellər verdiyi bəyanamələr və yerli əhəmiyyətli tikinti materiallarının, fiziki şəxslərin mədəni vergisinin bəyanamələrinin göndərilməsi və qəbulu da elektron şəkildə həyata keçirilsin. Bunun tətbiqi üçün iri bələdiyyələrdən müraciətlər gözləyirik. Bələdiyyələrdən müraciət olarsa, nəzərdə tutulmuş tədbirlər həyata keçiriləcək. Lakin bu, kifayət qədər maliyyə tutumlu bir layihə olduğu üçün Vergilər Nazirliyi gələcəkdə Ədliyyə Nazirliyinin Bələdiyyələrə İş Mərkəzi ilə birgə əməkdaşlıq edərək bunu bütün ölkə üzrə tətbiq etməyi düşünür».

«Caspian European Club»un baş icraçı direktoru **Telman Əliyev** qeyd etmişdir ki, təmsil etdiyi qurum Xəzəryanı, Qara dəniz və Baltik regionu dövlətləri arasında 50 ölkədən 5000-dən artıq şirkət və təşkilatı öz sırala

Biznes-hökumət dialoqu naminə davamlı əməkdaşlığa ehtiyac var

rında birləşdirən ən iri və dinamik inkişaf edən regional təşkilatdır.

Qurum 2002-ci ilin iyun ayında təsis edilmişdir: «Caspian European Club»un sədri Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevdir. Bu təşkilatın fəaliyyəti çərçivəsində MDB və Avropa Birliyi ölkələrinin dövlət və hökumət başçılarının görüşləri həyata keçirilir və bu görüşlərdə şirkət rəhbərləri dövlət və hökumət nümayəndələrinə suallar vermək

imkanlarına malik olur. «Caspian European Club»un üzvləri ilə MDB və Avropa Birliyi ölkələrinin dövlət və hökumət başçılarının, nazirlərin, dövlət komitə və agentliklərinin rəhbərlərinin görüşləri təşkil olunur, Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi ilə fəal əməkdaşlıq aparılır. Qanunvericilikdə dəyişikliklər olarkən şirkət rəhbərləri ekspert qismində dəvət olunur və onların rəyləri öyrənilir. İrəli sürülən təkliflər Milli Məclisə və Nazirlər Kabinetinə göndərilir».

«Azərbaycan Universitetinin rektoru **Fərid Əhmədov** kadr hazırlığı məsələsinə toxunaraq bildirmişdir ki, vergi sisteminin ciddi islahatlar aparılmış, təhsil və tədris, kadrların hazırlığı sahəsində əməli işlər görülmüşdür.

Hədəflərə nail olmaq üçün konseptual yanaşma tələb olunur

Bunun bariz nümunəsi isə Vergilər Nazirliyinin Tədris Mərkəzinin yaradılmasıdır.

Vergi işçilərinin təhsili və tədrisi məsələsinə elmi, konseptual analitik vərdişlərin inkişafı nöqtəyi-nəzərdən yanaşılaraq bildirilmişdir ki, bütün bunlar vergi sisteminin inkişafı üzrə stratejiyada da öz əksini tapmışdır: «Stratejiyada qoyulmuş bəzi hədəflərə nail olmaq üçün konseptual yanaşma tələb olunur. Məsələn, məqsədlərdən biri Avropa Birliyi qanunvericiliyinin öyrə-

nilməsi, digər beynəlxalq təşkilatlarla ikitərəfli və çoxtərəfli müqavilələr çərçivəsində əməkdaşlıq, bu sahədə saziş layihələrinin hazırlanması və s.-dir. Elmi araşdırma metodları, onların tədrisi, vergi işçilərinin bu metodları bilməsi yalnız Vergilər Nazirliyindən asılı olan məsələ deyil, bu, əhatəli təhsil problemdir və bütün dünyada mövcuddur. Bu sahədə Vergilər Nazirliyi ilə təhsil müəssisələri arasında uzlaşma yaradılsa, çox böyük nailiyyətlər əldə etmək olar».

Türkiyə Hacettepe Universitetinin professoru Ahmet Burçin Yereli nitqini «Qeydiyyatdankənar əmək münasibətləri» mövzusunda həsr etmişdir. Bildirilmişdir ki, Türkiyədə qeydiyyatdankənar çalışanlar arasında aşağı təhsilli insanlar çoxluq təşkil edir: «Məktəb məzunu olmayanların 90%-i qeydiyyatdankənar əmək münasibətlərinə cəlb olunur. Bu, çox yük-

İşçi ilə işəgötürən arasında sosial dialoq genişləndirilməlidir

sək rəqəmdir. Bu göstərici universitet məzunları içərisində heç 5% də deyil. Hesab edirəm ki, bu məsələni təhsillə həll etmək olar».

A.Yereli qeyd etmişdir ki, qeydiyyatdankənar əmək münasibətlərinin yaranmasının daha bir amili də miqrasiyalardır: «İnsanlar daha imkanlı və zəngin bölgələrə getməklə bu imkandan yararlanmaq istəyirlər. Getdikləri bölgədə qeydiyyatdankənar çalışmaq iş mühitini də pozurlar. Yoxsulluq, aşağı əməkhaqqı - bütün bunlar qeydiyyatdankənar əmək münasibətlərinə tələbatı artırır».

Qeyd edilmişdir ki, qanunsuz fəaliyyətlə məşğul olmaq, əlavə

iş yerində çalışmaq, ailə işçiliyi, evdə çalışma və s. qeydiyyatdankənar iş mühitinə səbəb olur. Bundan əlavə, Türkiyədə sənət adamları, musiqişünaslar, yazıçılar, taksidürücüləri, idmançılar, uşaq baxıcıları, işə cəlb olunmuş uşaq və qadınlar, təqaüdə çıxıb çalışanlar, bazarda fəaliyyət göstərən rəksər hallarda qeydiyyatdankənar işçilərdir: «Türkiyədə sosial sığorta ödəyən insanların sayı 18 milyon 800 mindir. Bu o deməkdir ki, 18 milyon 800 insan ödəniş edir, 76 milyon insan isə bu ödənişdən bəhrələnir. Bu vəziyyəti dəyişmək üçün işçi və işəgötürən arasında sosial dialoq genişləndirmək lazımdır».

Vergi daxilolmalarının ÜDM-dəki xüsusi çəkisi artır

viyyəsinin artırılmasına, iqtisadiyyatın prioritet sahələrinin modernləşdirilməsinə və şaxələndirilməsinə, onun səmərəliliyinin, dayanıqlılığının təmin edilməsinə, investisiya mühitinin daha da yaxşılaşdırılmasına, maliyyə intizamının gücləndirilməsinə nail olmağa yönəldilmişdir. 15 il ərzində həyata keçirilən islahatlar nəticəsində dövlət büdcəsini təmin edən daxilolmaların artım sürəti qeyri-neft sektoru üzrə ÜDM-in artımını 2013-cü ildə 3%, 2014-cü ildə 4,2% üstələmişdir».

Qeyd edilmişdir ki, ölkədə aparılan uğurlu və məqsədyönlü vergi siyasəti nəticəsində vergi dərəcələri azaldılmışdır. Mənfəət vergisinin dərəcəsi 35%-dən 20%-ə, ƏDV-nin dərəcəsi 28%-dən 18%-ə, fiziki şəxslərin gəlir vergisi dərəcəsinin yuxarı həddi 55%-dən 25%-ə düş-

müşdür: «Vergi dərəcələrinin aşağı salınması nəticə etibarilə ölkədə əlverişli investisiya mühitinin yaranmasına və sahibkarlıq subyektlərinin gəlirlərinin artmasına səbəb olmaqla yanaşı, azaldılan vergilərin ümumi vergi daxilolmalarında və ÜDM-də xüsusi çəkisinin artmasına gətirib çıxarmışdır. 2000-ci illə müqayisədə vergi orqanları üzrə daxilolmalar 14 dəfəyədək, o cümlədən qeyri-neft sektoru üzrə daxilolmalar 15 dəfəyədək, Dövlət Neft Fondunun transferləri nəzərə alınmadan vergi daxilolmalarının büdcə gəlirlərində xüsusi çəkisi 71,4%-dən 78,4%-dək, ƏDV-nin vergi daxilolmalarında xüsusi çəkisi 22,4%-dən 28,7%-dək, hüquqi şəxslərin mənfəət vergisi 24,6%-dən 31,9%-dək, fiziki şəxslərin gəlir vergisi 24,6%-dən 31,9%-dək artmışdır».

Azərbaycan BEPS layihəsində iştirak edəcək

layihəsi həyata keçirilir: «2013-cü ildə G20-nin mandatı əsasında İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (İƏİT) tərəfindən BEPS layihəsinə başlanılmışdır. Layihə 3 istiqamət üzrə 15 müxtəlif fəaliyyət sahəsini əhatə edir».

Bildirilmişdir ki, Azərbaycan BEPS layihəsində iştirak edəcək. Hazırda 62 ölkə bu tədbirlərdə iştirak edir. 14 yeni dövlət mövzusunda çıxış etmişdir. Bildirilmişdir ki, dünya ölkələrində bir çox hallarda vergidən yayınma halları olur və bunun qarşısını almaq məqsədilə BEPS (Base Erosion and Profit Shifting - Vergi bazasının aşınması və mənfəətin köçürülməsi) la-

yəri üzrə Komitəsinin (CFA) və onun köməkçi qurumlarının iclaslarında, vergi sazişləri, transfer qiymətləri, rəqəmsal iqtisadiyyat və BEPS-in əhatə etdiyi digər mövzular üzrə işçi qrupların iclaslarında, eləcə də BEPS üzrə regional məsləhətləşmələrdə iştirak etmək və bütün digər iştirakçılar kimi mövqe bildirmək hüququ verəcəkdir».

Qeyd edilmişdir ki, BEPS varlı və kasıb ölkələrdə işləyənlər üçün qlobal həll yollarını tələb edir: «İnkişaf etməkdə olan ölkələr görək BEPS-lə mübarizə üzrə qaydaların hazırlanmasına cəlb edilsinlər. Hesab edirəm ki, daha strukturlaşmış dialoq prosesinə ehtiyac var».

«Deloitte & Touche» şirkətinin partnyoru **Nuran Kərimov** diqqətli transfer qiymətləndirmənin vergi orqanları üçün vacibliyinə yönəldərək təsərrüfat subyektləri üçün beynəlxalq əməliyyatlar üzrə aydın yanaşmanı təmin edən işgüzar mühitin yaradılmasının önəmli qeyd etdi. Onun sözlərinə görə, vergi ödəyicilərinin mənfəətinin hesablanması haqqında hesabın «uzadılmış əl» prinsipinə uyğun təqdim edilməsini, həmçinin mənfə-

Transfer qiymətləndirmə

fəətin qanunsuz yolla xarici ölkəyə çıxarılması ilə mübarizə qaydalarına əməl olunmasını tələb etməklə yerli vergi bazası qorunmalıdır. Vergi ödəyiciləri üçün isə ikiqat vergitutma riskini azaldılması, mümkün corimlərin qarşısının alınması mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının (İƏİT) bu məsələ ilə bağlı təkliflərinin bir sıra ölkələr qəbul etmişlər. «Uzadılmış əl» prinsipi əsasında transfer qiymətləndirməni qəbul etmiş ölkələr və qanunvericiliyin hazırlanması üçün müxtəlif yanaşmalar tətbiq edirlər. Yanaşma ölkənin adı qanunvericilik təcrübəsinə uyğun olduqda İƏİT ilkin qanunvericilik üçün uyğun olan tam layihəni təqdim edir. 2011-ci ildə İƏİT-in xüsusi işçi qrupu (Task

Force on Tax and Development) transfer qiymətləndirmə qaydalarını möhkəmləndirmək və ya onların tətbiqi məqsədi ilə «İnkişaf etməkdə olan ölkələr üçün dəstək proqramı»na başlamışdır. Proqram İƏİT, Dünya Bankı, BMK, AB və digər təşkilatlarla birgə həyata keçirilir. Proqramın məqsədi transfer qiymətləndirmə nəticəsində ölkələrin üzvləşmə bələdiyyə potensialı vergi ödənişləri üzrə itkinin səviyyələrini müəyyən etməkdə onlara yardımçı olmaqdır. Həmin proqram transfer qiymətləndirmə qaydalarının tətbiqi üçün ölkənin lazımi potensiala malik olub-olmamasının, eləcə də effektiv transfer qiymətləndirmə rejiminin yaradılması üçün xarakterik addımların müəyyən edilməsi üçün nəzərdə tutulmuşdur.

«Vergi sisteminin modernləşdirilməsi və səmərəliliyi»

Görülən işlər vergi daxilolmalarının və sosial sığorta haqlarının artmasına səbəb olacaq

önəmli işlər vergi orqanlarının üzərinə düşən mühüm vəzifələrdəndir.

Vergilər Nazirliyinin İqtisadi təhlil və sahibkarlıq subyektlərinin dövlət qeydiyyatı Baş İdarəsinin rəisi İlkin Vəliyev bildirmişdir ki, işçi hüquqlarının etibarlı təminatı, onların hüquq və mənafelərinin qorunması, sosial müdafiəsi dövlət siyasətinin əsas prioritetlərindəndir. Buna görə də əmək münasibətləri sahəsində dövlət nəzarətinin gücləndirilməsi, bu istiqamətdə ciddi inzibati tədbirlərin həyata keçirilməsi zəruridir: «Əmək münasibətlərinin tənzimlənməsində vergi orqanlarının oynadığı rol isə xüsusilə böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bu sahədə qeyri-leqal məşğulluğun aradan qaldırılması, əmək müqavilələrinin bağlanması zərurəti ilə bağlı vergi ödəyiciləri ilə mütəmadi görüşlərin keçirilməsi və maarifləndirmə, təbliğat işlərinin aparılması, əmək müqavilələrinin rəsmiləşdirilməsi, inzibati tədbirlərin həyata keçirilməsi kimi

Vergi bəyannamələrinə işçi sayının düzgün əks etdirilməməsi, əməkhaqqı məbləğlərinin real potensiala uyğun göstərilməməsi, direktor, baş mühəsib, menecer kimi vəzifələr üçün müəyyən edilmiş məvaciblərin sırası işçilər üçün müəyyən edilən məbləğlərlə eynilik təşkil etməsi, əməkhaqqının ölkə üzrə müəyyən edilən yaşayış minimumu məbləğindən aşağı səviyyədə göstərilməsi kimi hallara tez-tez rast gəlinir. Bu sahədə nəzarətin gücləndirilməsi və kompleks tədbirlərin həyata keçirilməsi məqsədilə vergilər nazirliyinin imzaladığı əmrə əsasən, vergi nəzarətinin təşkili üçün yerli struktur vahidlərinin rəhbərlərinin sədrliyi ilə komissiyalar yaradılmışdır. Bundan əlavə, «Əmək münasibətləri sahəsində vergi nəzarətinin gücləndirilməsi barədə» konsepsiya hazırlanmışdır. Konsepsiya çərçivəsində riskli vergi ödəyiciləri müəyyən edilmiş və onlarla görüşlər keçirilmişdir.

rüşlər keçirilmişdir.

Əməkhaqlarının real orta aylıq göstəriciyə uyğunluğunun nəzarətdə saxlanılması məqsədilə 48 mindən yuxarı riskli vergi ödəyicisində əməkhaqqı fondu 23 milyon manat, o cümlədən bir işçiyə düşən orta aylıq əməkhaqqı məbləği 74 manat və ya 36% artmışdır. Ümumilikdə isə 2014-cü ilin bəyannamə göstəricilərinə əsasən, 2013-cü ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə işçi sayı artmış, qeyri-dövlət sektoru üzrə əməkhaqqı fondu 203,2 milyon manat, bir işçiyə düşən orta aylıq əməkhaqqı məbləği isə 42,9 manat artaraq 515,4 manat təşkil etmişdir.

Bildirilmişdir ki, dövlətin həyata keçirdiyi siyasət və dövlət orqanlarının birgə fəaliyyəti əmək münasibətlərində müsbət nəticələrin əldə olunmasına xidmət edəcəkdir. Gözlənilən nəticələr isə elektron nəzarət sisteminin qurulması, qeyri-leqal məşğulluğun aradan qaldırılması, sosial sığorta haqları və vergi daxilolmalarının artırılması, vətəndaşların layiqli pensiya təminatıdır.

Korporativ sosial məsuliyyət hər bir şirkətin əsas vəzifələrindəndir

həmin vəzifənin icrası yolunda ilk addım olmalıdır: «Dünyada korporativ sosial məsuliyyətlə bağlı bir sıra vergi güzəştləri tətbiq edilir. Məsələn, Avstraliyada müxtəlif kateqoriyalı insanları işlə təmin edən müəssisələrə bir sıra subsidiyalar, qrantlar və maliyyə yardımı proqramları təklif olunur. Rusiya Federasiyasında Vergi Məcəlləsi korporativ sosial məsuliyyətlə bağlı bir sıra xərclərin vergi tutlan gəlirdən çıxılmasını nəzərə alır.

Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 106.1.7-ci maddəsinə görə, sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin təhsil alması üçün yaradılmış xüsusi təhsil müəssisələrinin gəliri (sahibkarlıq fəaliyyətindən əldə etdikləri gəlirdən başqa) vergidən

azaddır. Məcəllənin 102-ci maddəsinə əsasən, xüsusi hallarda fiziki şəxslər 400, 200, 100 və 50 manat məbləğində gəlir vergisindən azad olunurlar».

Qeyd edilmişdir ki, artıq beynəlxalq aləmdə «yaşıl vergi sistemi» anlayışı işlədilir. Bu sistemin əsas məqsədi yalnız ətraf mühiti qoruyan «yaşıl iqtisadi artım»ın nəzərdə tutulması deyil, eyni zamanda əldə edilən gəlirlərin istehlak və investisiya arasında paylaşdırılması məsələsinin həll edilməsidir: «Burada vergi siyasətinin təkmilləşdirilməsinin digər istiqamətlərindən biri də məşğulluğun səviyyəsinin artırılması, yeni iş yerlərinin yaradılması və sosial-iqtisadi bərabərsizliyin tənzimlənməsidir».

İri şirkətlər korporativ sosial məsuliyyətlə bağlı layihələri davam etdirəcəklər

lülə olaraq hüquqi öhdəliklərindən də artıq məsuliyyət qəbul etmiş olurlar. Bununla da korporativ sosial məsuliyyət şirkətin idarə olunmasının inkişaf hissəsinə çevrilir. Bundan başqa, müəssisənin korporativ sosial məsuliyyətlə bağlı fəaliyyəti xaotik deyil, sistemli olmalı və dayanıqlı inkişaf hissəsinə çevrilir. Ümumi qənaət belə oldu ki, korporativ sosial məsuliyyəti qəbul edən müəssisələr könlü-

müəyyən korporativ sosial məsuliyyət davranışlarına görə xüsusi imtiyazlar, güzəştlər əldə edərək, «vergi qənaəti» edirlər. Davranışları korporativ sosial məsuliyyət prinsiplərinə uyğun olmayan şirkətlər üçün isə vergi yükünün artırılması kimi tədbirlər görülür. Hətta müəyyən davranış və ya fəaliyyət növünə (misal üçün, ətraf mühitə zərər vuran fəaliyyət) görə əlavə vergilər də tətbiq oluna bilər.

Vurğulandı ki, Azərbaycanda dövlət tərəfindən təsdiqlənmiş proqramlar və layihələr böyük uğurlarla nəticələnmişdir.

Əmək müqaviləsi bağlanmadıqda işçinin sosial sığorta riskləri artır

tır. Beləliklə, vətəndaşlar sosial müdafiə üzrə müavinətlərdən və güzəştlərdən, sosial sığorta hüququndan məhrum olurlar.

Buraya əmək pensiyası, işsizliyə görə müavinət, əmək qabiliyyətinin müvəqqəti itirilməsinə görə müavinət almaq hüququ, hamiləlik və doğuma görə müavinət, uşağın anadan olmasına görə müavinət, 3 yaşa çatanaqəd uşaqlara qulluğa görə müavinət, dəfn üçün müavinət və s. daxildir».

Qeyd olunmuşdur ki, Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun, Vergilər Nazirliyinin, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin iş yerlərinin leqallaşdırılması ilə bağlı tədbirlər həyata keçirməsi sosial sığorta sistemində istifadəçilərin sayının artmasına rəvac verir. Respublikanın regionlarında mütəmadi olaraq təbliğat-təşviqat və maarifləndirmə işlərinin aparılması da bu məsələdə mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Bildirilmişdir ki, bu sahədə

görülən işlər real nəticələrini verir: «Dünya Bankının «Doing Business-2015» hesabatına əsasən, Azərbaycan məcburi dövlət sosial sığorta haqlarının ödənişi və hesabata sisteminin avtomatlaşdırılması sahəsində 32 pillə irəliləmişdir. 2003-2014-cü illər ərzində sosial sığorta haqları üzrə daxilolmalar 7,8 dəfə artaraq 223 milyon manatdan 1 milyard 745 milyon yüksəlmişdir. «Elektron hökumət» portalının statistikasına əsasən, DSMF-nin göstərdiyi elektron xidmətlər on çox istifadə olunan xidmətlər sırasında ilk yerləri tutur. İnzibati xarakter daşıyan tədbirlər nəticəsində 180 mindən çox yeni iş yerləri DSMF sistemində sığortalanırlar üzrə fərdi uçot sistemi qaydasında qeydiyyatla alınmışdır. 2015-ci ilin 1 yanvar tarixinə respublikada fərdi şəxsi hesabı olan sığortalanırların sayı 2 milyon 976 min 318 nəfərə yüksəlmişdir».

Vergi mədəniyyətinin yüksəldilməsində mətbuatın rolu mühüm əhəmiyyət kəsb edir

ya tə keçirilməsini təmin etmişdir.

Bildirilmişdir ki, ümummilli lider Heydər Əliyevin xatirəsinə ehtiram olaraq «Vergilər» qəzeti və Mətbuat Şurasının birgə təşkilatçılığı ilə keçirilən yazı müsabiqəsi ölkə mətbuatının marağına səbəb olmuşdur. 2013-cü il iyunun 11-də keçirilən «Heydər Əliyev və Azərbaycanda vergi siyasəti» mövzusunda ilk müsabiqəyə 3 istiqamət üzrə ümumilikdə 44 yazı təqdim olunmuşdur və qaliblər müəyyənləşdirilmişdir.

Qeyd olunmuşdur ki, «Azərbaycanın vergi jurnalı» beynəlxalq resenziyalı elmi nəşr olaraq həm vergilər dair elmi araşdırmaların stimullaşdırılmasında, həm də vergi mədəniyyətinin formalaşdırılmasında fəal iştirak edir: «Jurnalın təşkilatçılığı ilə ümummilli lider Heydər Əliyevin xatirəsinə həsr olunan müsabiqələrin qalibləri arasında yerli universitetlərin tələbələri ilə yanaşı, ABŞ, Türkiyə, Qırğızstanın nüfuzlu ali məktəblərinin də magistrantları vardır».

«Vergilər» qəzetinin təşkilatçılığı ilə davamlı şəkildə «dəyirmi məsələ»lər təşkil olunmuşdur. Müxtəlif nazirlik və komitələrin, dövlət qurumlarının, bank və maliyyə təşkilatlarının, QHT-lərin və KİV nümayəndələrinin iştirak etdiyi bu tədbirlərdə Azərbaycan iqtisadiyyatının, o cümlədən vergi sisteminin müxtəlif sahələrində həyata keçirilən islahatlar geniş müzakirə olunur. Bu isə vergilər sahəsində maarifləndirmənin güclənməsi, insanlarda vergi mədəniyyətinin yüksəldilməsi baxımından çox əhəmiyyətlidir».

Əmək qanunvericiliyinə əməl olunmasına dövlət nəzarəti gücləndirilir

2014-cü ildə 11527 işəgötürəndə əmək qanunvericiliyinin tələblərinə əməl olunmasına dövlət nəzarəti həyata keçirmişdir ki, bu da 2013-cü illə müqayisədə 35% çoxdur: «Yoxlamalar zamanı 2014-cü ildə əmək qanunvericiliyi ilə bağlı 10417 hüquq pozuntusu aşkar edilmişdir ki, bu da 2013-cü illə müqayisədə 36,6% çoxdur. Həmin hüquq pozuntularının böyük əksəriyyətinin aradan qaldırılması təmin edilmiş, vaxt tələb edən pozuntular üzrə işəgötürənlərə göstərişlər verilmiş və onların icrası nəzarətə götürülmüşdür».

Qeyd olunmuşdur ki, 2014-

cü ildə inzibati xətalara görə tətbiq olunan cərimələrin məbləği 2013-cü illə müqayisədə 7,1 dəfə artaraq 4,5 mln. manata yaxın olmuşdur. 2013-cü ildə cərimələrin faktiki ödənişi 12,7%, 2014-cü ildə isə 42,5% təmin edilmişdir: «Yol verilmiş hüquq pozuntularının təhlili göstərir ki, bunların 35,8%-ni əmək müqavilələrinin bağlanmaması və ya onun şərtlərinin yerinə yetirilməməsi, 6,3%-ni əməyin mühafizəsinin, tibbi-sosial məsələləri, 6,1%-ni əməkhaqqının hesablanması və ya ödənilməsindəki nöqsanlar, 4%-ni texniki təhlükəsizlik qaydalarına əməl edilməməsi təşkil edir».

Vergi sisteminin inkişafı səmərəlilik prinsiplərinə əsaslanır

ilə vergi növləri üzrə dərəcələr aşağı salınmışdır: mənfəət vergisinin dərəcəsi 27%-dən 20%-ə, ƏDV 20%-dən 18%-ə, fiziki şəxslərdən gəlir vergisinin yuxarı həddinin dərəcəsi 35%-dən 25%-ə endirilmiş, fiziki şəxslərdən gəlir vergisinin yuxarı həddi 1000 AZN-dən 2500 AZN-dək dəyişdirilmişdir.

Vergi sisteminin 2000-2014-cü illər üzrə əsas göstəricilərini müqayisəli təhlili aparılaraq vurğulanmışdır ki, bir vergi öməkdaşına düşən vergi ödəyicilərinin sayı 48 vahiddən 264 vahidə, bir vergi öməkdaşına düşən vergi daxilolmasının məbləği isə 0,16 milyon manatdan 3,08 milyon manata yüksəlmişdir.

Bildirilmişdir ki, 2014-cü ildə təqdim edilmiş elektron bəyannamələrinin sayı 1,2 milyondan çox olmuşdur. Bu isə o deməkdir ki, elektron bəyannamə sisteminin tətbiqi həm vergi orqanlarının, həm də vergi ödə-

yicilərinin işində səmərəliliyi artırır. Hazırda bəyannamələrin 90%-dən çoxu elektron formada təqdim edilir.

T.Hüseynli Dünya Bankının «Doing Business-2015» hesabatında Azərbaycanın vergilərin ödənilməsi indikatoru üzrə 189 ölkə arasında 32 pillə irəliləyərək 33-cü yerdə qərarlaşmasını qeyd edərək bildirmişdir ki, hesabatda Azərbaycan «Biznesə başlama» indikatoru üzrə 189 ölkə arasında 12-ci yerdədir.

Vergi sisteminin modernləşdirilməsi üzrə gələcək inkişaf istiqamətlərinə nəzər salınmış, vergilərin ödənilməsində könlüllü əmələtmə səviyyəsinin yüksəldilməsi, vergi nəzarətinin həyata keçirilməsində elektronlaşmanın əhatə dairəsinin genişləndirilməsi, vergidən yayınma risklərinin minimumlaşdırılması, vergi sisteminin insan resurslarının inkişaf etdirilməsi kimi məsələlərə də toxunulmuşdur.

«Vergilərin məcburi yığılmasından könüllü əmələməyə keçid»

Vergilər nazirinin müşaviri Ələkbər Məmmədovun və Beynəlxalq Amerika Vergi Administrasiyası Mərkəzinin (SIAT) icraedici katibi Marsio Verdinin moderatorluğu ilə keçirilən «Vergilərin məcburi yığılmasından könüllü əmələməyə keçid» mövzusunda 2-ci sessiyada vergi partnyorluğu sazişləri, onların tətbiqi prosesində ortaya çıxan məsələlər, bu sahədə mövcud beynəlxalq təcrübə, eləcə də hökumət ödənişləri portalı və onun e-hökumətin inkişafında rolu, elektron xidmətlərin inkişaf istiqamətləri, «Asan imza», nağdsız ödənişlər və onun inkişaf istiqamətləri barədə təqdimatlar və çıxışlar olmuşdur.

Azərbaycan Sahibkarlar (İşgötürənlər) Təşkilatları Milli Konfederasiyasının prezidenti Məmməd Musayev forumda müzakirə olunan məsələlərin ölkəmizdə vergi qanunvericiliyinin və inzibatchılığının təkmilləşdirilməsinə öz müsbət təsirini göstərəcəyini bildirmişdir: «Vergi - dövlətin ən önəmli gəlir qaynağı və dövlət suverenliyinin əsas təzahür formalarından biridir. Dünyanın inkişaf etmiş qabaqcıl ölkələrində vergi mexanizmi bazar münasibətlərinin dövlət tənzimlənməsinin əsas alətidir».

Qeyd edilmişdir ki, ölkə iqtisadiyyatının strateji inkişafının tə-

Vergi qanunvericiliyinin və inzibatchılığının təkmilləşdirilməsi könüllü vergi ödəmələrinə aparar yoldur

min olunmasında təkmil vergi sisteminin yaradılması mühüm rol oynayır. Dövlət elə vergi mexanizmindən istifadə etməlidir ki, onun fəaliyyəti maliyyə ehtiyatları yaratmaqla yanaşı, milli iqtisadiyyatın inkişafına real şərait yaratsın: «İnkişaf etmiş dünya ölkələrində olduğu kimi, Azərbaycanın da vergi siyasətinin əsas istiqamətləri vergi mexanizminin sadə və təkmil qurulmasını, vergi yükünün tənzimlənməsini nəzərdə tutmaqla sahibkarlıq fəaliyyətinin sərbəst inkişafı üçün əlverişli iqtisadi şəraitin yaradılmasına yönəldilib. Vergi qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsinin konseptual əsasları vergi ödəyicilərinin hüquqlarının genişləndirilməsi, vergi güzəştlərinin çevikliyi, vergidən yayınma hallarına qarşı sə-

mərəli mübarizənin təşkili, əlverişli investisiya mühitinin yaradılmasından ibarətdir. Bütün vergi ödəyiciləri üçün bərabər iqtisadi şəraitin yaradılması, ölkədə sahibkarlığın inkişafı və azad rəqabətin formalaşması vergi qanunvericiliyinin təkmilləşdirilməsinin əsas prinsiplərindəndir».

M.Musayev sahibkarları rahat edən bəzi məsələlərin mövcud olduğunu da qeyd etmişdir. O, ölkədə biznes mühitinin yaxşılaşdırılması məqsədilə Vergi Məcəlləsinə dəyişiklik və əlavələr edilməsi üçün sahibkarlardan daxil olmuş təklifləri Sahibkarlar (İşgötürənlər) Təşkilatları Milli Konfederasiyası adından ümumiləşdirərək Vergilər Nazirliyinə təqdim etdiyini bildirmişdir.

Vergilər Nazirliyinin Vergi ödəyicilərinə xidmət Baş İdarəsinin rəisi, 3-cü dərəcəli dövlət vergi xidməti müşaviri Elçin Məmmədov «Vergi ödəyicilərinə göstərilən xidmətlər və onların inkişaf istiqamətləri» mövzusunda çıxış edərək bildirmişdir ki, vergilərin könüllü ödənilməsinə keçid müasir vergi sisteminin təkmilləşdirilməsinin əsas hədəflərindəndir. Bu, vergi daxilolmalarının davamlı inkişafını təmin edir, vergi inzibatchılığını sadələşdirir və onun xərclərini aşağı salır: «Xidmət strukturlarının məqsədi vergi ödəyicilərinə istənilən vaxt, istənilən yerdən istənilən məlumatı ala bilmələri imkanlarının yaradılmasıdır. Bu sahədə əsas inkişaf mərhələləri 2002-2014-cü illəri əhatə edir ki, həmin dövrdə Vergi ödəyicilərinə xidmət idarəsi, Vergilər Nazirliyinin saytı, «195» Telefon-məlumat xidməti yaradılmış, vergilərə aid metodiki kabinetlər, «Vergi klubu», İnternet vergi idarəsi, vergi ödəyicilərinə xidmət mərkəzləri açılmışdır. «Vergi dostları» şəbəkəsinin fəaliyyətə

Vergi ödəyicilərinə göstərilən xidmətlər daim təkmilləşdirilir

başlaması, «Asan imza»nın tətbiqi, Vergi ödəyicilərinə xidmət Baş İdarəsinin yeni strukturunun yaradılması və məlumatdan əməliyyata keçid də bu dövrə düşür».

Qeyd edilmişdir ki, məcburi yığımdan könüllü ödəməyə keçidin inkişafı üçün vergi ödəyicilərinə göstərilən xidmətlərin 2011-2015-ci illər üçün inkişaf konsepsiyasının prioritet istiqamətləri vergi ödəyiciləri arasında vergi qanunvericiliyi ilə bağlı biliklərin yaxşılaşdırılmasını, vergi mədəniyyətinin ümumi səviyyəsinin qaldırılmasını, vergi orqanları və biznes strukturları arasında qarşılıqlı əlaqənin genişləndirilməsini əhatə edir.

Vergilər Nazirliyinin rəsmi internet saytında «Qanunvericilik», «Elektron bəyannamələr», «Elektron xidmətlər», «Bir pəncərə», «Video-qəbul və yazılı müraciətlər», «Vergi qanunvericiliyi ilə bağlı təkliflər», «Video-bələdçi», «Vergilərin naziri ilə birbaşa əlaqə», «Sual-cavab» və «Onlayn bələdçi» bölmələri vergi ödəyicilərinin istifadəsinə verilmişdir: «Çağrı Mərkəzi həftənin yeddi günü 24 saat ərzində vergi ödəyicilərinin xidmətindədir. Mərkəzin fəaliyyəti vergi qanunvericiliyi, «Asan imza» ilə bağlı müraciətlərin cavablandırılması, vergi qanunvericiliyinin pozulması ilə bağlı şikayətlərin qəbulu, zəng sifarişli,

itirilmiş zənglərlə əks-əlaqə, elektron xidmətlərlə bağlı sualların cavablandırılması və çətinliklərin həll edilməsi kimi məsələləri əhatə edir.

«Vergi klubu»nun üzvləri olan qurumlar mövcud vergi qanunvericiliyi və inzibatchılığında zəif nöqtələrin müəyyən olunması, aşkar edilmiş çatışmazlıqların aradan qaldırılması məqsədilə əsaslandırılmış təkliflərin verilməsi ilə məşğuldur.

Azərbaycan vətəndaşlarını hələ körpə vaxtlarından vergi ilə tanış etmək, onlara verginin nə olduğunu anlatmaq üçün «Vergi uşaqların gözü ilə» rəsm müsabiqəsinin keçirilməsi, müxtəlif kitabca və broşuraların çap edilməsi müsbət nəticələrini verməkdədir.

Vergi ödəyiciləri ilə vergi orqanları arasında qarşılıqlı etimada əsaslanan münasibətlərin qurulması məqsədi ilə yaradılan Vergi Apelyasiya Şurası mübahisəli vergi məsələləri üzrə verilmiş qərarlardan məhkəməyə şikayətlər üçün sərf olunan xərclərin və vaxt itkisinin qarşısını alınması, tərəflər arasında bərabər hüquqlu və açıq müzakirələrin aparılmasına şərait yaradılması, məhkəməyə qədər sadələşdirilmiş prosedurlara əməl edilməklə vergi mübahisələrinin obyektiv şəkildə həll edilməsi ilə bağlı məsələlərin öhdəsindən la-yiqincə gəlmə».

«Ernst & Young» şirkətinin nümayəndəsi Zaur Qurbanov öz çıxışını fiziki şəxslərin gəlir vergisinin ödənilməsinə əmələmənin gücləndirilməsinə həsr etmişdir. Bildirmişdir ki, fiziki şəxslərin gəlir vergisinin ödənilməsinə qanunvericiliyi əmələmənin gücləndirilməsi üçün diqqət onların gəlir vergisinin büdcə daxilolmalarındakı payına və dinamikasına; vergi öhdəliklərinə könüllü əmələmənin mövcud vəziyyətinin təhlilinə; vergi qanunvericiliyinə könüllü əmələmənin gücləndirilməsinə və

Fiziki şəxslərin gəlir vergisinin həcmi artır

beynəlxalq təcrübəyə yönəltmək lazımdır.

Z.Qurbanov bildirmişdir ki, 2008-2010-cu illərdə dövlət büdcəsinə daxilolmalar müvafiq il üzrə nəzərdə tutulan məbləğdən az olsa da, son üç ildə (2012-2014) dövlət büdcəsinə daxil edilən fiziki şəxslərin gəlir vergisinin həcmi artmışdır. 2014-cü ildə fiziki şəxslərin gəlir vergisinin dövlət büdcəsinə vergi daxilolmalarındakı payı 13,7% olmaqla həmin il üçün mənfəət vergisi məbləğinin 42%-ni təşkil etmişdir: «Müxtəlif dövlətlərin təcrübəsini ümumiləşdirib demək olar ki, dövlət xidmətləri (orqanları) vergi qanunvericiliyinə əmələmənin gücləndirilməsi üçün vergi sisteminin təkmilləşdirilməsi və vergi yükünün azaldılması, informasiya texnologiyalarının tətbiqinin genişləndirilməsi, beynəlxalq

əmələmənin gücləndirilməsi, vergi nəzarətinin sərtləşdirilməsi, vergi qanunvericiliyinə könüllü əmələmənin təşviqi məqsədilə bir sıra tədbirlər həyata keçirir.

Azərbaycanda fiziki şəxslərin gəlir vergisi yükünün azaldılması ilə bağlı müvafiq addımlar atılmışdır. 2013-cü ildən fiziki şəxslərin 14% dərəcə ilə vergi tutulan aylıq gəlirlərinin maksimal həddi 2000 manatdan 2500 manatadək artırılmış, aylıq gəlirin 2500 manatdan yuxarı olan hissəsindən tutulan gəlir vergisinin dərəcəsi isə 30%-dən 25%-ə endirilmişdir».

Z.Qurbanov beynəlxalq əmələmənin genişləndirilməsi sahəsində Azərbaycan Respublikasının vergidən yayınmanın qarşısını almaq üçün bir çox sazişlərin tərəfdarı olduğunu bildirmişdir.

Beynəlxalq Vergi və İnvestisiyalar Mərkəzinin (ITIC) baş məsləhətçisi Vayne Barford bildirmişdir ki, təmsil etdiyi qurum könüllü vergi öhdəliklərini, vergi mükəlləfiyyətlərini ödəmə yollarının araşdırılması ilə məşğuldur: «Könüllü əmələmə proqramına ilk dəfə Avstraliyada başlamışdıq. Vergi orqanları başa düşürlər

Vergi öhdəliklərinə əməl etmək əməl etməməkdən daha sərfəlidir

ki, xidmət, nəzarət, qanun təminatı vergi öhdəlikləri və ödəyiciləri ilə uzlaşma tələb edir.

Burada əsas prinsiplərdən biri cəmiyyətin buna hazır olmasıdır. Aydın başa düşülən vergi məlumatlandırması, vergi sahəsində aparılan islahatlar, xidmətlərin səmərəliliyi və bu sahədə işlərin sürətləndirilməsi baxımından çox əhəmiyyətlidir. Vergi qanunvericiliyi və sadələşdirilmiş vergi inzibatchılığın anlayışı orta məktəbdən, təhsildən başlayır. Mənbəni dəyərlərin və süurlu davranışın əhəmiyyətini azaltmaq olmaz».

V. Barford bildirmişdir ki, hər kəs öz öhdəsinə düşən vəzifələri

ədalətli şəkildə və vicdanla yerinə yetirməlidir: «Vergiyə əməl etmək əməl etməməkdən daha sərfəlidir. Başqa sözlə desək, vergi öhdəliyini düzgün və vaxtında yerinə yetirməyən ödəyici həm özü, həm də vergi orqanları üçün əlavə problemlər yaratmış olur. Həmin problemlərdən yan keçməyin ən sərfəli yolu isə könüllü əmələmədir. Könüllü əmələmədə ən effektiv üsul elektron vergi xidmətidir ki, bu gün Azərbaycanda «ASAN xidmət», Çağrı Mərkəzi kimi texnologiyalar vergi ödəyicilərinin öhdələrinə düşən vergi borclarının könüllü ödənilməsinə əlavə stimül gətirir».

Milli QHT Forumunun prezidenti Rauf Zeyni vergi qa-

Könüllü əmələmədə QHT-lər müsbət rol oynaya bilər

nunvericiliyinə könüllü əmələmə ilə bağlı QHT təşəbbüslərini qeyd etmiş, Bakı və regionlarda müxtəlif konfrans, seminar və simpoziumların keçirilməsinin, könüllülüyü təbliğ edən bukletlərin, broşuraların, kitabçaların çap olunaraq paylanmasının, televiziyalarda ictimai müzakirələrin təşkil olunmasının,

vergi ödəyiciləri arasında müxtəlif sorğuların, monitorinqlərin keçirilməsinin zərurətini nəzərə çatdırmışdır. Bildirmişdir ki, ölkənin vergi sisteminin idarə edilməsində, qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsində vergi sahəsində fəaliyyət göstərən QHT nümayəndələrinin iştirakı və rolu böyükdür.

SIAT-ın icraedici katibi Marsio Verdi öz çıxışını «Latin Amerikasında beynəlxalq vergitutma» mövzusunda həsr etmiş, həmin regionun təcrübələri haqqında ətraflı məlumat vermişdir. O, diqqəti İKT-

Vergi ödəyiciləri ilə vergi administrasiyaları arasında münasibətlər təkmilləşdirilir

nin vergi inzibatchılığa tətbiqinə yönəldərək demişdir: «Dünyada dövlətlərin 80%-i vergi bəyannamələrini internet vasitəsilə həyata keçirir. Mənim təcrübəmə görə növbəti inqilabi dəyişiklik İKT sahəsində vergi ödəyiciləri ilə vergi administrasiyaları arasında münasibətlərin təkmilləşdirilməsidir».

Biz - vergi auditorları özəl sektorda müəyyən tədbirlər keçirərək vergidən yayınmanın profi-

laktikasını, yollarını araşdırırıq. Gələcəkdə vergi ödəyicisinə təzyiq olmayacaq. Vergi bəyannamələrini vergi ödəyiciləri üçün biz hazırlayacağıq. Bu gün İspaniyada istənilən vətəndaş vergi bəyannaməsini alır, razıdırsa, imzalayır və göndərir. Bununla da vaxta qənaət olunmaqla bir sıra vergi xərcləri aradan qalxır. Bu, artıq global miqyasda qəbul və tətbiq olunmalıdır».

«AmCham»-ın nümayəndəsi Tuşara Gameyk demişdir: «Qabaqcıl beynəlxalq təcrübəyə əsaslanaraq deyə bilərəm ki, Azərbaycanda səmərəli vergi siyasə-

Azərbaycanda əlverişli vergi mühiti mövcuddur

tinin həyata keçirilməsi sayəsində əlverişli vergi mühiti mövcuddur. Ölkədə son illər biznes mühitinin yaxşılaşması sayəsində sahibkarlıq inkişaf edib, sahibkarlara yeni yanaşma metodları tətbiq olunur. Onun ən yaxşı formalarından biri partnyorluq əlaqələrinin yaradılmasıdır. Vergi orqanları ilə vergi ödəyiciləri arasında qarşılıqlı etimadın möhkəmləndirilməsinə xidmət edən əməkdaşlıq mexanizmləri daim

yeniləşir, bu mənada, partnyorluq sazişi ilk növbədə biznes daireləri üçün əhəmiyyət daşıyır. Partnyorluq sazişi vergi ödəyicisində inam və məsuliyyəti gücləndirir, vergi risklərini minimallaşdırmağa xidmət edir, vergi öhdəliklərinin yerinə yetirilməsində və ödəyicilərin vergi ödənişləri, bəyannamələrin təqdim olunması və digər sahələrdə işlərini asanlaşdırır, həmçinin xərcləri azaldır».

Nəsimi rayonu 46 saylı orta məktəbin müəllimi Fatimat Əliyeva bildirmişdir ki, vergi sahəsində təbliğat işi orta məktəblərdən, ibtidai siniflərdən, hətta körpə yaşlardan başlayır. Bu baxımdan, vergi ilə tanışlıq məqsə-

Gənclər arasında vergi biliklərinin yayılması çox əhəmiyyətlidir

dilə keçirilən «Vergi uşaqların gözü ilə» rəsm müsabiqəsinin, orta məktəblərdə vergi təlimi metodik kabinetlərini, peşə məktəblərində vergi tədris otaqlarının açılmasını təqdirəlayiq hal hesab etmək olar. Vergilər Nazirliyi vergi sahəsində maarifləndirmə işini inkişaf etdirməkdən ötrü 54 orta ümumtəhsil məktəbi və iki liseydə vergi təlimi metodik kabinetləri yaratmışdır. Bu kabinetlərdə mütəmadi olaraq monitorinqlər aparılır: «Bizim məktəbdə 2005-ci ildən vergi kabineti

açılmışdır. Vergi dərslərini tədris edən müəllimlər bu sahəyə aid təlim kurslarına cəlb olunurlar. Şagirdlər üçün vergi yarışmaları, açıq dərslər keçirilir. Altıncı sinifdən başlayaraq həm tədris, həm də insan və cəmiyyət dərslərində vergi ilə bağlı araşdırmalar aparılır, şagirdlər bu haqda geniş məlumat verirlər».

F. Əliyeva bu gün yetişdirdikləri şagirdlərin gələcəyini yüksək vergi mədəniyyətinə malik vergi ödəyiciləri olacağına inandığını vurğulamışdır.

«Vergilərin məcburi yığılmasından könüllü əmələməyə keçid»

AzDİU-nun kafedra müdiri Yaşar Kəlbəyev bildirmişdir ki, vergitutmanın klassik prinsiplərinə bərabərlik (ədalətlik), müəyyənlik, əlverişlilik, qənaətlilik daxildir. Müasir vergi sistemlərinin xarakteristikasına görə isə iqtisadi effektivlik, sadəlik, şəffaflıq, ədalətlik və çeviklik əsas götürülür. Vergi sistemi sadəlik prinsipinə əsaslanmalıdır. Sadə vergi sistemi vergi orqanı tərəfindən asan tətbiq olunur, vergi ödəyiciləri tərəfindən asan başa düşülür və vergi normalarına riayət edilməsi asan olur. Bunu təmin etmək üçün vergilərin sayının minimuma endirilməsi, mövcud sadə vergitutma bazalarından istifadə, son hədlərin mümkün qədər yüksək saxlanması zəruriliyi, müəyyən hallarda kiçik iqtisadi subyektlərə münasibətdə

Vergi sistemi sadəlik prinsipinə əsaslanmalıdır

birdəfəlik vergidən istifadə, vergi dərəcələrinin həddindən artıq artırılmasının məqsəduyğun olmadığı tədbir iştirakçılarının nəzərinə çatdırılmışdır. Bildirilmişdir ki, vergi bəyannamələrinin doldurulması çox mürəkkəb məsələdir. Bəyannamələrin yoxlanılması, uyğunsuzluqlar barədə məktublara göndərilməsi, vergi yoxlamalarının keçirilməsi və vergi ödəyiciləri tərəfindən vergi normalarının gözlənilməsinə çəkilən məsrəflər, uçot sənədlərinin aparılması və tərtibi zamanı şəffaflıq prinsipi mütləqdir.

Vurgulanmışdır ki, müasir vergi sistemini xarakterizə edən əsas səbəblərdən biri də onun faydalılığını cəmiyyətə çatdırmaqdan ibarətdir. Vergidə ödəmə qabiliyyətliliyi də əsas amillərdən sayılır. Fiziki şəxslər vergini öz potensiallarına uyğun ödəməlidirlər. Eyni vergi potensialına malik şəxslər eyni məbləğdə vergini ödəməlidirlər. Daha yüksək vergi potensialına malik olan şəxslər isə aşağı ödəniş qabiliyyətliliyi şəxslərə nisbətən daha çox vergi ödəməlidirlər.

Çeviklik prinsipi barədə qeyd edilmişdir ki, vergi sistemi yeni vergilər daxil etmədən və vergi dərəcələrini artırmadan vergi gəlirləri vergi tutulan bazaya nisbətən daha yüksək templerlə artmış olduqda elastik hesab edilir: «Vergi sistemi yalnız vergilər iqtisadiyyatın inkişaf edən sahələrindən tutulduqda, vergi dərəcələri spesifik yox, advalor olduqda, vergilər operativ şəkildə yığılmaqda ÜDM-ə münasibətdə elastik ola bilər».

Beləliklə, vergi yükünün bərabər paylanması; onun ümumi səviyyəsinin mülayim olması; təkrar istehsal prosesinə stimullaşdırıcı təsir göstərməsi; vergitutma obyektlərinin müəyyən edilməsi üzrə dəqiq və aydın metodologiyanın mövcudluğu; real vergitutma bazasının genişləndirilməsi; vergi bazasının hesablanması metodologiyasının çevik və sadə olması; uçotun aparılmasına, hesabatların tərtibi və təqdim olunmasına vaxt sərfinin, əmək və maliyyə resurslarının yüksək olması və s. könüllü əmələmənin təmin edilməsinə imkan verir».

Vergilər Nazirliyinin Hüquq Baş İdarəsinin rəisi Samirə Musayeva beynəlxalq təcrübədən danışaraq bildirmişdir ki, dünyada geniş tətbiq olunan horizontal monitorinq sistemi - vergi orqanı ilə vergi ödəyicisi arasında etibarlılığa, şəffaflığa, anlaşmaya və könüllü olaraq bağlanmış razılaşmaya əsaslanır: «Məqsəd könüllü əmələmənin artırılması, münasibətlərin qarşılıqlı inam və razılıq əsasında qurulması, vergi öhdəliklərinin və daxilolmaların övələcədən müəyyənləşdirilməsi, vergi yoxlamaları zamanı işçi qüvvəsinə və vaxta qənaət, risklərin öncədən müəyyənləşdirilməsi və aradan qaldırılmasıdır».

Azərbaycanın dövlət başçısının imzaladığı «Sahibkarlığın inkişafına mane olan müdaxilələrin qarşısının alınması haqqında» fərmanına uyğun olaraq, yoxlama və nəzarət funksiyalarını həyata keçirən bəzi dövlət orqanları ilə sahibkarlıq subyektləri arasında part-

«Vergi partnyorluğu sazişi» və onun xüsusiyyətləri

nyorluq sazişlərinin bağlanması praktikasına keçidin təmin edilməsi üçün zəruri tədbirlərin görülməsinə ehtiyac yaranmışdır. Beləliklə, vergi qanunvericiliyinin və inzibətçiliğinin liberallaşdırılması, vergi orqanları tərəfindən göstərilən xidmətlərin elektronlaşdırılması, tərəflər arasında maraqların uzlaşdırılması, mübahisələrin qarşılıqlı razılaşma yolu ilə həll edilməsi və Vergilər Nazirliyi tərəfindən göstərilən elektron xidmətlərin çeşidinin artırılması ilə partnyorluq münasibətlərinin keçidin əsası qoyulmuşdur. Bununla yanaşı, «Vergi partnyorluğu sazişi»nin bağlanması üçün ərizələri qəbulu elektron xidməti əlavə olunmuş və iki yeni e-xidmət istifadəyə verilmişdir».

Bildirilmişdir ki, partnyorluq sazişi vergi risklərinin öncədən müəyyən edilməsi və minimallaşdırılması, vergilərin könüllü ödənilməsinin təmin edilməsi, şəffaflığın artırılması, qarşılıqlı inam və anlaşmanın təmin edilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir: «Vergi partnyorluğu sazişi»nin bağlanması qaydası vergi ödəyicisi tərəfindən müraciət əsasında həll olunur. Müraciətə 15 gün müddətində baxılır və bu müddət ərzində sazişin bağlanması

mümkünlüyü və yaxud imtina edilməsi müəyyən edilir. Ötən dövr ərzində partnyorluq sazişinin bağlanması ilə bağlı 4424 müraciət daxil olub, 3284 müraciət əsasında saziş bağlanmış, 555 müraciət üzrə sazişin bağlanmasından imtina olunub, 585 müraciət isə araşdırılır».

Qeyd olunmuşdur ki, sertifikatlaşdırılmış proqram təminatı ilə mühasibat uçotu aparın vergi və ƏDV ödəyiciləri, maliyyə xidmətlərini həyata keçirən kredit və sığorta təşkilatları, vergi ili ərzində yaranmış vergi öhdəliklərini tam və vaxtında icra edən ödəyicilər və alqı-satqı əməliyyatlarını nağdsız qaydada həyata keçirən vergi ödəyiciləri ilə partnyorluq sazişi bağlamağa üstünlük verilir: «İnanıq ki, saziş tərəflər arasında münasibətlərin yeni tərzdə - birgə fəaliyyət çərçivəsində qurulması, vergilərin könüllü ödənilməsinin artırılması, vergi ödəyicilərinin vergi orqanlarının işinə etimadın artırılması və onlara xidmət sisteminin çevik və təkmil fəaliyyətinin təmin edilməsi, vergi öhdəliklərinin və risklərin öncədən birgə müəyyənləşdirilməsində mühüm rol oynayacaq. Bununla da vergi nəzarət tədbirlərinə sərf olunacaq vaxt və insan resurslarına qənaət ediləcək».

«PricewaterhouseCoopers» şirkətinin nümayəndəsi Arif Quliyev «Könüllü vergi əmələməsinin təşviqi» mövzusunda həsr olunmuş çıxışında bu istiqamətdə stimullaşdırma metodlarından danışmadan əvvəl vergidən yayınma hallarının aradan qaldırılması ilə bağlı aparılan tədqiqatlar haqqında məlumat vermişdir. Qeyd etmişdir ki, beynəlxalq analizə görə «qara» iqtisadiyyat, qeyri-qanuni sektor mövcuddur ki, burada çalışan xırda biznes nümayəndələri vergidən daha çox yayınırlar. Könüllü əmələmə-

Könüllü vergi əmələməsinin təşviqi mühüm əhəmiyyət daşıyır

yə gəldikdə, A. Quliyev üç əsas faktorun təsirini xüsusi vurğulamışdır: vergi siyasəti, vergi mədəniyyəti və bu modelin üçüncü ayırılmaz tərkib hissəsi olan texnologiya: «Vergi ödəyiciləri ilə münasibət elə qurulmalıdır ki, bir vergi ödəyicisinə edilən güzəşt o biri vergi ödəyicisində əks-təsir yaratmasın. Könüllü əmələmədə çəkindirmə, qorxu prinsipi qəbul edilməmə də, nəzərə alınmalıdır ki, hər kəs qanunlara əməl etməli, cəzaların qaçılmaz olduğunu bilməlidir».

A.Quliyev Aİ ölkələrində institusional vergi ödəyicilərinə şamil edilən korporativ əmələmə anlayışından geniş istifadə olduğunu bildirmişdir: «Korporativ əmələmə vergi orqanları və biznes arasında mövcud olan əlaqələrin yeni formasıdır ki, bu model vergi öhdəliklərinə əməl edilməsində qar-

şılıqlı maraqların artırılması, həmin öhdəliklərin monitorinqi və mübahisəli halların aradan qaldırılması, biznes və vergi orqanlarının yüksək əmələmə standartlarına nail olunması prinsipləri üzərində qurulur. Hər bir ölkə bu barədə müəyyən strategiyalar qəbul edib, stimullaşdırıcı tədbirlər görür». A.Quliyev Azərbaycanda vergi öhdəliklərinə əmələmə səviyyəsinin yüksəldilməsi üçün təşviq edici tədbirlər sırasında partnyorluq sazişlərinin bağlanması, vergi ödəyicilərinə xidmət mərkəzlərinin yaradılması, internet vergi xidmətləri, Çağrı Mərkəzi, «Vergi uşaqların gözü ilə» layihəsi, orta və ali məktəblərdə məlumat xarakterli görüşlər, sahibkarlarla dialoq, bələdiyyələrlə bağlı layihələr və s. bu kimi tədbirlərin həyata keçirildiyini bildirmişdir.

Mərkəzi Bankın departament direktorunun müavini Vahid Qurbanlı qeyd etmişdir ki, Milli Ödəniş Sisteminin strukturu - «AzeriCard» MMC, «MilliKart» MMC və «Kapital Kart»dan ibarətdir. Kart infrastrukturuna isə İri və təcili ödənişlər sistemi, Xırda ödənişlər üzrə klirinq sistemi və Hökumət Ödəniş Porta-

Nağdsız ödənişlərdən istifadə artır

lı daxildir. Bu infrastrukturun tərkib hissəsi olaraq maliyyə xidməti şəbəkəsi formalaşmışdır. Bura 44 bank və onların 806 filial və şöbəsi, «Azərpoçt» və onun 1553 filial və şöbəsi daxildir. «Həzrətdə ödənişlərin mərkəzləşdirildiyi «Hökumət ödəniş portalı» (HÖP) vasitəsilə ölkə iqtisadiyyatında nağdsız ödənişlərdən istifadənin genişləndirilməsi, «E-hökumət» quruculuğu çərçivəsində dövlət orqanları tərəfindən göstərilən xidmətlərə görə rüsumların real vaxt rejimində elektron formada qəbulu, HÖP-ə inteqrasiya olunmuş təşkilatlar hazırda 284 adda xidmət prosesinin sadələşdirilməsi, kom-

munal və rabitə xidmətləri üzrə ödənişlərin toplanılması, bank və digər maliyyə qurumları arasında sağlam rəqabət mühitinin yaradılması təmin edilməkdədir. «Hökumət ödəniş portalı» vasitəsilə 2014-cü il ərzində həyata keçirilən ödənişlərin sayı 26,6 mln., həcmi 1 milyard 49,3 milyon manat; orta günlük ödənişlərin sayı 95 min, həcmi 3,2 milyon manat olub. Müqayisə üçün qeyd edək ki, 2009-cu ildə ödənişlərdən göstərilən xidmətlərə görə rüsumların real vaxt rejimində elektron formada qəbulu, HÖP-ə inteqrasiya olunmuş təşkilatlar hazırda 284 adda xidmət göstərirlər».

Sahibkarlığa və Bazar İqtisadiyyatının İnkişafına Yardım Fondunun prezidenti Sabit Bağırov rəhbərlik etdiyi qurumun apardığı araşdırmanın nəticələri barədə danışaraq qeyd etmişdir ki, vergi ödəyiciləri Vergilər Nazirliyinin veb-səhifəsi (www.tax.gov.az) vasitəsi ilə göstərilən e-xidmətlərdən, onlar üçün yaradılmış e-imkanlardan məm-

Elektron xidmətlərdən məmnun olmayan vergi ödəyicisi aşkar edilməyib

nundurlar: «Vergi ödəyicilərinin məmnunluğunu qiymətləndirmənin səviyyəsini ölçmək üçün şirkətlər və QHT-lər arasında sorğular aparılıb. Şəffaflıq məqsədilə «Multimedia» Mərkəzinin araşdırmaları nəzərdən keçirilib, Vergilər Nazirliyinin veb-səhifəsi təhlil edilib, digər dövlət qurumlarının veb-səhifələri ilə müqayisələr aparılıb. Sorğu Bakı, Gəncə və Quba vergi ödəyiciləri arasında telefon vasitəsi ilə təşkil olunub. Nəticələrə əsasən, e-imkanlardan və e-xidmətlərdən sorğu iştirakçılarının böyük əksəriyyəti şəxsən (sahib-

kar özü və ya mühasibi) istifadə edib və əksəriyyəti bu xidmətlərdən məmnundur. Sorğunun nəticələrində diqqətə çəkməyə qadamlardan biri budur ki, elektron xidmətlərdən məmnun olmadığını bildirməyən vergi ödəyicisi aşkar edilməyib».

S.Bağırov çıxışında serverin gücünün artırılması, e-xidmətlərin təsnifatlandırılması və qruplaşdırılaraq veb-səhifədən rahat istifadənin daha da yaxşılaşdırılması, e-xidmətlərin smartfon üçün versiyasının hazırlanması barədə bəzi təkliflər irəli sürmüşdür.

Mətbuat Şurasının sədr müavini Müsfiq Ələsgərli «Multimedia» İnformasiya Sistemləri və Texnologiyalar Mərkəzinin «Dövlət qurumlarının informasiya açıqlığı və elektron xidmətlərin inkişafı» üzrə keçirdiyi monitorinqlərin nəticələrinin ictimaiyyətdə yayılması üçün peşəkar media qurumlarının yaxından dəstək verdiyini bildirmişdir: «Multimedia» Mərkəzi öz monitorinqlərində Vergilər Nazirliyinin adını ön sıralarda gös-

Vergilər Nazirliyi informasiya açıqlığı və elektron xidmətlər üzrə öndədir

tərir. Çünki nazirliyin sayına müraciət edən hər bir kəs burada rahat əldə edə bilər. Elektron xidmətlər bölməsinin ayrıca təqdim edilməsi, qurumun tarixi, ünvanı, ünvanına gəlmək üçün marşrutlar, rəhbərlik haqqında ətraflı məlumatlar, vətəndaşların qəbul günləri və qaydaları, qaynar xətt, Çağrı Mərkəzi, onlayn və telefon, faks əlaqələri, sosial şəbəkələrdə səhifələrinin mövcudluğu baxımından Vergilər Nazirliyinin internet saytı yüksək qiymətləndirilir. Xüsusilə də dövlət büdcəsindən ayrılan vəsait və onun icrası haqqında məlumatların verilməsi jurnalistlər üçün çox önəmlidir».

Vergilər Nazirliyinin saytının açıq və şəffaf informasiya mənbəyi olduğu bildirilərək qeyd edilmişdir ki, nazirlik son illər istər vergi ödəyiciləri üçün elektron xidmətlərin təşkilinə, istər kreativ yeniliklərin tətbiqinə, istərsə də müasir menecment prinsiplərinə əsaslanan idarəetmə üsulları və qaydaları, qaynar xətt, Çağrı Mərkəzi, onlayn və telefon, faks əlaqələri, sosial şəbəkələrdə səhifələrinin mövcudluğu baxımından Vergilər Nazirliyinin internet saytı yüksək qiymətləndirilir. Xüsusilə də dövlət büdcəsindən ayrılan vəsait və onun icrası haqqında məlumatların verilməsi jurnalistlər üçün çox önəmlidir».

BDU-nun Beynəlxalq Hüquq kafedrasının müdiri Rüstəm Məmmədov son illər müxtəlif dövlətlərin vergi orqanlarının bir sıra meyillərlə üzvləşməsinə diqqət çəkmişdir. Qeyd edilmişdir ki, vergi ödəyicilərinin sayının artması və onun dinamikasi, transmilli şirkətlərin fəaliyyətinin güclənməsi və maliyyə transaksiyalarının mürəkkəbləşməsi, vətəndaşlar ilə dövlət arasında əlaqələrin xarakterinin dəyişməsi, dünya iqtisadiyyatında şəffaflıq, səmərəlilik və qənaətcilik meyillərinin güclənməsi və

Vergi ödəyiciləri ilə partnyorluq münasibətlərində beynəlxalq təcrübə

büdcə xərclərinin azaldılması, vergi ödəyicilərinə xidmət səviyyəsinin qorunub saxlanması ilə əlaqədar inzibati xərclərin azaldılması vergi administrasiyalarının müxtəlif təməllərlə üzvləşməsinə səbəb olmuşdur: «Məlumdur ki, müxtəlif ölkələrin fərqli tələbləri var və onlar vergi inzibətçiliyi baxımından müxtəlif inkişaf pillələrindədir. Şərti olaraq birinci qrup adlandırılmayan Böyük Britaniya, Fransa, Almaniya, ABŞ, Yaponiya, Kanada, İtaliya və digər ölkələrdə vergi orqanları mürəkkəb təşkilat struktura malikdir. İkinci qrup ölkələr olan İsveçrə, İsveç, Belçika, Finlandiya, Avstraliya, Danimarka, Portuqaliyada vergi orqanlarının nisbətən yığcam strukturu vardır. Üçüncü qrupa aid

Lüksemburq, Malta və Kiprdə isə vergi ödəyicilərinin sayının az olmasına baxmayaraq, vergi orqanlarında kadr tərkibi 2 min nəfərə yaxındır. Beynəlxalq təcrübədə əsas yanaşma tərəfdaşlığın möhkəmləndirən səmərəli partnyorluq sisteminin qurulmasıdır. Bu sistemdə yaranan münasibət və ziddiyyətlər güc qaydasında deyil, məhkəmədənkonar qaydada həllini tapır, bu da öz növbəsində, yalnız vergi ödəyiciləri deyil, həm də vergi orqanları üçün əlverişlidir».

R.Məmmədov inkişaf etmiş ölkələrin əksəriyyətində tətbiq olunan tərəfdaşlıq və qarşılıqlı münasibətlərə, mənafezlərə söykənən modelin Azərbaycanda geniş yayılmasını məqsəduyğun hesab etdiyini bildirmişdir.

«Vergilərin məcburi yığılmasından könüllü əmələməyə keçid»

«ASAN Xidmət»in şöbə müdiri Ceyhan Salmanov qeyd etmişdir ki, vətəndaş məmnunluğunun təmin edilməsi istiqamətində aparılmış məqsədyönlü tədbirlər nəticəsində «ASAN Xidmət» mərkəzlərinin sayı artmaqdadır:

Vətəndaş məmnunluğu təmin edilir

«Ötən iki il ərzində ümumilikdə 7 «ASAN Xidmət» mərkəzi vətəndaşların istifadəsinə verilmişdir».

C.Salmanov Dövlət Agentliyi tərəfindən planlaşdırılan layihələr, yaxın vaxtlarda tətbiqinə başlanılacaq «ASAN 2» konsepsiyası haqqında məlumat vermişdir. Onun sözlərinə görə, «ASAN 2» konsepsiyası mövcud «ASAN Xidmət» konsepsiyasının elektron (virtual məkana və ya elektron formaya) məkana keçirilməsini, «ASAN Xidmət» mərkəzlərində göstərilən xidmətlərin elektron-

laşdırılması və inteqrasiyasını, vətəndaşların mərkəzlərə getmədən xidmətlərə elektron müraciət etmək imkanının təmin edilməsini, bir sözlə, vətəndaşlarla dövlət orqanları arasında olan münasibətlərin mərhələli şəkildə elektron mühitə keçirilməsini ehtiva edir: «Konsepsiya əsasında elektron formada göstərilən xidmətlərin təqdim edilməsi üçün kommunikasiya vasitələri kimi xidmət terminallarından, xüsusi elektron portaldan, mobil proqramlardan və digər texnoloji yeniliklərdən istifadə olunması nəzərdə tutulur».

Azərbaycan-Estoniya Ticarət Palatasının rəhbəri Yana Krimpe bildirmişdir ki, Vergilər Nazirliyi global tendensiyaları nəzərə alaraq mobil texnologiyalara üstünlük verir. Ən son texnologiyaların əyani nümunəsi kimi Vergilər Nazirliyi, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi və

«ASAN imza» mobil hökumətin əsas elementidir

«ASAN Xidmət»in birgə tətbiq etdiyi «Asan İmza» layihəsi mühüm əhəmiyyətə malikdir: «Layihə «Mobil hökumət»in qurulmasında və ölkədə qeyri-nağd ödənişlərin tətbiqində dövlət və özəl sektorun uğurlu əməkdaşlığının bariz nümunəsidir».

İndiyədək Azərbaycanda 150 min nəfərə «Asan imza» sertifikatı verilmişdir ki, bu da qısa dövr üçün yaxşı nəticə hesab oluna bilər. Artıq «Asan imza» ilə 5,5 milyondan artıq əməliyyat aparılmışdır. Bunun ən mühüm nəticələrindən biri vergi ödənişlərinin elektronlaşdırılmasıdır».

Y.Krimpe əmək müqavilələrinin bildirişlərinin qeydiyyatı prosesində «Asan imza»dan istifadə edilməsinə də diqqət çəkmiş, bunun digər ölkələr üçün də yaxşı nümunə ola biləcəyini qeyd etmişdir: «Artıq Azərbaycan dövləti «Asan imza» brendinin ixracatına çevrilib. Bir çox ölkələr bu mobil innovativ layihəyə üstünlük verməyə başlayıb. Hindistan hökuməti «Asan imza» modelinin tətbiqi barədə Azərbaycanla razılışma sənədi imzalayıb. Hazırda digər ölkələrlə bu texnologiyanın ixracı istiqamətində danışıqlar aparılır».

Vergilər Nazirliyinin Tədris Mərkəzinin rəisi müavini İlqar Seyfullayev qeyd etmişdir ki, mərkəzin təşkil etdiyi təlimlərin məqsədi əməkdaşlara

Vergi biliklərinin tədrisində innovativ metodlar tətbiq olunur

peşə fəaliyyəti ilə bağlı yeni biliklər vermək, müasir dünyagörüşünün aşılınması, ünsiyyət qurmaq, komanda ilə işləmək, müasir informasiya texnologiyalarından istifadə qabiliyyətlərini artırmaqdır: «Tədris innovasiyalarının əsas istiqamətləri təlim tələbatlarının öyrənilməsi, təlim materiallarının hazırlanması, təlimçilərin seçilməsi, müasir təhsilləmə formalarının tətbiqi, bilik

və təlimlərin qiymətləndirilməsi ilə bağlıdır. Təlim tələbatlarının öyrənilməsində tətbiq olunan metodlar vergi orqanlarının rəhbər işçiləri ilə vergi orqanı əməkdaşları arasında sorğular, hədəf qruplarında müzakirələrdən ibarət olub. 2003-2014-cü illərdə 355 kurs təşkil edilib, təlimlər 7396 dinləyici cəlb olunub. Hər bir təlimin qiymətləndirilməsi isə iki mərhələdə aparılıb».

«Vergi dostları» layihəsinin iştirakçısı, Qax rayonu İlişü kənd orta məktəbinin müəllimi Günay Mahmudova bildirmişdir ki, ölkəmizin davamlı inkişaf strategiyasına uyğun olaraq, digər sahələrdə olduğu kimi, vergi sistemində də vergi qanunvericiliyinin təkmil-

«Vergi dostları» əhali arasında maarifləndirmə aparır

ləşdirilməsi, vergi inzibatiçiliyinin möhkəmləndirilməsi və müasir informasiya texnologiyalarından istifadə etməklə vergi ödəyicilərinə göstərilən xidmətlərin səviyyəsinin yüksəldilməsi sahələrində davamlı, sistemli və səmərəli vergi siyasəti həyata keçirilir: «Vergi dostları» layihəsi ölkədə vergi mədəniyyətinin formalaşdırılması istiqamətində Vergilər Nazirliyinin Təhsil Nazirliyi ilə səmərəli əməkdaşlığının nəticəsidir. «Vergi dostları» yaşadıqları ərazidə əhali arasında vergilərə

dair məlumatlandırma, maarifləndirmə və təbliğat işlərini həyata keçirməklə yanaşı, elektron xidmətlər (məktub və ərizələrin, bəyannamənin göndərilməsi, e-qutuya daxil olan məktublarda oxunması, vergi borcunun öyrənilməsi və s.) barədə vergi ödəyicilərinin məlumatlandırılması».

Qeyd olunmuşdur ki, 2014-cü ildə 13 sayılı ƏVL-nin əməkdaşları vergi dostları ilə birgə 17 tədbir keçirmiş, «dəyirmi masa»lar, vergilərə dair metodiki kabinetlərdə görüşlər, açıq dərslər təşkil olunmuşdur.

Azad İstehlakçılar Birliyinin (AİB) sədri Eyub Hüseynov bildirmişdir ki, Birlik istehlakçılar arasında vergi qanunvericiliyinə dair müntəzəm iş aparır, maarifçilik işini istehlakçıların, yəni mal almanın, xidmətdən istifadə edənənin birbaşa maraqlarına uyğun qurur: «Azərbaycan hökuməti istehlak-

Vergi qanunvericiliyinin tətbiqində istehlakçıların rolu

çılarının maraqlarının qorunması siyasətini ardıcıl davam etdirərək bazarın əsas subyekti olan istehlakçının daha mükəmməl qorunmasını həyata keçirir. Təhlil göstərir ki, alış-veriş və xidmətdən istifadə zamanı əhaliyə rəsmi ödəniş sənədlərinin təqdim edilməsi dinamikası sürətlə artmışdır. Bu, Vergilər Nazirliyinin apardığı səmərəli fəaliyyət nəticəsində mümkün olmuşdur. Azad İstehlakçılar Birliyi ilə Vergilər Nazirliyi arasında kifayət qədər səmərəli əməkdaşlıq əlaqələri qurulmuşdur. Daxil olan şikayətlərdə istehlakçılara aldadıçı ödəniş

sənədlərinin verilməsi halları da öz əksini tapır. Belə hallarda AİB Vergilər Nazirliyinə rəsmi məlumat verir».

E.Hüseynovun sözlərinə görə, istehlakçı şikayətlərinin və Vergilər Nazirliyindən alınmış cavabların təhlili göstərir ki, 98% hallarda istehlakçı haqlı olmuş və Vergilər Nazirliyi obyektiv araşdırma aparmışdır. Birliyin Vergilər Nazirliyinə göndərdiyi ərizələrə və ya vətəndaşların qaynar telefon xətti ilə verdiyi məlumatlara nazirlik tərəfindən yazılı cavablar göndərilməsi təqdirəlayiq haldır.

«Millikart» Processing Mərkəzinin rəhbəri Cəlal Orucov qeyd etmişdir ki, nağdsız ödəniş sisteminin yaradılması üçün ölkədə zəruri infrastruktur təşkil olunmuşdur və hazırda bu istiqamətdə ciddi işlər görülür. Nağdsız ödənişlər bazarının genişləndirilməsi istiqamətində da-

Nağdsız alış-veriş və e-ticarət üçün əlverişli zəmin yaradılmalıdır

vam etdirilən tədbirlər, bu sahədə normativ-hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi, təbliğat-təşviqat tədbirlərinin artırılması nağdsız alış-veriş və elektron ticarət üçün əlverişli zəmin hazırlayır.

Nağdsız ödəniş sisteminin əsas trendləri kimi hazırda mobiləşmə, elektronlaşma və loyallaşma faktorları əsas rol malikdir. Bu sistemin texniki imkanlarının artırılması, infrastrukturun genişləndirilməsi və ekvayerinq şəbəkəsinin gücləndirilməsi istiqamətində əhəmiyyətli nəticələr əldə olunub. Hazırda ölkədə «İs-suinq və təmassız ödənişlər»,

eləcə də «Mobil pul kisəsi»nin qurulması üzrə işlər aparılır: «İs-suinq ödəmə sisteminə əsasən kartoxuyan cihaz (chip və pin), mobil əlavə tələb olunur. Burada hər kəsin özünün e-çək bölməsi olur. Təmassız ödənişlərdə isə «payWave», «payPass» sisteminin üstünlükləri sayəsində PİN koda və imzaya ehtiyac qalmır. Sistemin özünün xüsusi təhlükəsizlik mexanizmləri mövcuddur və məlumatlar şifrələnir. Burada ödəmələr asan və rahatdır, müştərilər təhlükəsizliyə arxayın olaraq alış-veriş edə bilərlər».

Qadın Sahibkarlar Assosiasiyasının prezidenti Zəfəra Ağayeva qeyd etmişdir ki, Azərbaycan dövlətinin qadın sahibkarlara maliyyə dəstəyindən bəhs edərkən bil-

Bölgələrdə vergi maarifçiliyi işinin aparılması daha aktualdır

dirmişdir ki, təkcə 2012-ci ildə sahibkarlıqla məşğul olan qadınlara 3 milyon 600 min manat həcmində güzəştli kredit verilib. 2013-cü ildə bu rəqəm bir qədər də artmış, 2014-cü ildə isə 10 milyondan artıq olmuşdur: «Son illər vergi qanunvericiliyində baş verən dəyişikliklər, xüsusilə e-xidmətlərin genişlənməsi qadın sahibkarların fəaliyyətinə müsbət təsirini göstərmişdir. Apardığımız təhlillərə görə, qadın sahibkarlar e-xidmətlər-

dən geniş şəkildə istifadə edir ki, bu da onların vergiləri vaxtında ödəməsinə əlverişli şərait yaradır, vergilərin könüllü ödənilməsinə stimullaşdırır. Əsasən kənd təsərrüfatı, milli sənətkarlıq, xidmət sahələri üzrə məşğul olan qadınlardan çoxu qeyri-rəsmi fəaliyyət göstərirlər. Bu, onların məlumatlılıqlarının və iqtisadi biliklərinin zəifliyindən irəli gəlir. Buna görə də rayonlarda vergi maarifçiliyi işi öz aktuallığını saxlayır».

Forumun yekunları plenar iclasda müzakirə edilmişdir

Milli Məclisin İqtisadi siyasət komitəsinin sədri Ziyad Səmədzadə plenar iclasın moderatoru kimi IV Vergi Forumu yekunlaşdıraraq demişdir: «İnanmıram ki, dünyanın bir çox ölkələrində iş adamları, sahibkarlar, QHT, kütləvi informasiya vasitələrinin nü-

mayəndələrinin geniş iştirakı ilə belə bir əməkdaşlıq olsun. IV Vergi Forumu bir daha təsdiq etdi ki, cəmiyyətin hər bir üzvü Azərbaycanın çiçəklənməsi, onun iqtisadi qüdrətinin artması üçün əzmlə çalışır. Bu Forumla biz vətəndaş cəmiyyətinin bir nümunəsini görürük.

Forumda edilən çıxışlar, xarici qonaqların ölkəmizə verdiyi qiymətlər onu göstərir ki, Azərbaycanın vergi sistemi global sarsıntılar şəraitində yaşayan dünyanın əksər ölkələrində olan vergi sistemindən daha yüksək, daha ədalətli, daha təkmildir».

Vergilər nazirinin müşaviri Akif Musayev birinci sessiyanın yekunları barədə danışıqlar bildirmişdir ki, iki gün ərzində davam edən sessiyada 100-dən çox nümayəndə iştirak etmiş, dövlət orqanlarının, akademik dairələrin, beynəlxalq təşkilatların, xarici və yerli ekspertlərin və sahibkarlıq subyektlərinin nümayəndə-

lərinin məruzələri dinlənmişdir. Sessiyada təqdim olunan məruzələrdə bu günün aktual mövzularından olan vergi sisteminin modernləşdirilməsi və səmərəliliyi məsələləri kifayət qədər əhatə olunmuş, bu məsələlərin həlli yolları barədə maraqlı təkliflər verilmişdir: «Məruzələrdə qaldırılan məsələləri məzmununa görə «vergi siyasətinin inkişaf istiqamətləri», «vergi sisteminin inkişafı və müasirləşdirilməsi», «biznes sektoru ilə vergi orqanları arasında əməkdaşlığın genişləndirilməsi», «əmək münasibətlərinə vergi nəzarətinin həyata keçirilməsi», «vergi mədəniyyətinin inkişafı», «bələnxalq təşkilatların, xarici və yerli ekspertlərin və sahibkarlıq subyektlərinin nümayəndə-

nin modernləşdirilməsi və səmərəliliyinin artırılması istiqamətində verilən təkliflərə diqqət yönəldilərək bildirilmişdir ki, bunlar innovasiya yönümlü və elmtutumlu sahibkarlığın inkişafı üçün əlverişli vergi mühitinin yaradılması, nağdsız he-sablaşmaların stimullaşdırılması ilə bağlı qanunvericiliyin və inzibatiçiliyin təkmilləşdirilməsi, insan resurslarının inkişaf etdirilməsi, ümumi bəyannamə sistemində keçidə bağlı mü-tərəqqi beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi və tətbiqi imkanlarının araşdırılması, əmək münasibətlərinə vergi nəzarətinin təkmilləşdirilməsi, bələdiyyələrdə vergi informasiya sisteminin tətbiqinin sürətləndirilməsi və s. kimi məsələləri əhatə edir.

Vergilər nazirinin müşaviri Ələkbər Məmmədov bildirmişdir ki, ikinci sessiyada vergi ödəyicilərinə xidmətlərin təşkilində İKT-nin rolu, elektron xidmətlər, «E-hökumət» layihəsi, vergi ödəyiciləri ilə partnyorluq münasibətlərinin qurulması - korporativ əmələmə və özünəxidmət, könüllü əmələmədə təhsil, maarifləndirmə, məlumatlandırma və təbliğatın rolu və könüllü əmələ-

mə üzrə beynəlxalq təcrübə üzrə çıxışlar olmuşdur: «Həmin çıxışlar cəmiyyətin müxtəlif qruplarının nümayəndələri tərəfindən təqdim edildi. Hesab edirəm ki, könüllü əmələmə prinsiplərinə müxtəlif qrupların prizması çərçivəsindən baxılaraq mahiyyətinin daha dərindən araşdırılmasına və həlli istiqamətində zəruri olan tədbirlərin müəyyən edilməsinə imkan verir».

Bildirilmişdir ki, müzakirələr zamanı qeyd olunan problemlər vergi ödəyicilərinin fərdi maraqları ilə ictimai maraqlar arasında müəyyən uyğunsuzluqların mövcudluğu, normativ-hüquqi aktlara dair və vergi öhdəlikləri ilə bağlı biliklərin məhdudluğu; sosial məsuliyyətin və vergi mədəniyyətinin arzu olunan səviyyədə ol-

maması; informasiya texnologiyalarından istifadə qabiliyyətlərinin məhdudluğu və s. məsələləri əhatə edir: «Problemlərin aradan qaldırılması və Azərbaycanda könüllü əmələmə səviyyəsinin yüksəldilməsi üçün vergi ödəyicilərinə göstərilən xidmətlərin məmnunluq dərəcəsinə uyğun olaraq çəşidinin və cəmiyyətin artırılması, vergi ödəyiciləri ilə vergi orqanı arasında qarşılıqlı inam və əməkdaşlığa söykənən münasibətlərin yaradılması, korporativ əmələmə, o cümlədən özünəxidmətin inkişafı, vergi xidmətlərinin təbliğində KİV-lərin rolunun gücləndirilməsi, könüllü əmələmədə sahibkarların ictimai təşkilatları, vətəndaş cəmiyyəti institutları və QHT-lərin imkanlarından daha səmərəli istifadə edilməsi barədə tövsiyələr olmuşdur».